

**TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
TALLINNA KOLLEDŽ**

Rahvusvaheline majandus ja ärikorraldus
Äriõigus

Džein Timofejeva

LAPSENDAMISE ÕIGUSLIKUD KÜSIMUSED

Lõputöö

Juhendaja: Uno Feldschmidt, *mag. iur*

Tallinn 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON LAPSENDAMISEL.....	5
1.1. Lapsendamine	5
1.2. Eestkoste ja hooldamise erinevus	6
1.3. Patronaat	9
1.4. Eestis kehtivad õigusaktid laste kaitsmiseks.....	11
1.5. Lapsendamine ja lapsendamise protsess Eestis	14
1.6. Rahvusvaheline lapsendamine	25
1.7. Põhitõed lapsendamise kohta.....	26
2. LAPSENDAMISE PROBLEEMIDE UURIMINE JA ANALÜÜS	29
2.1. Uuringu tulemuste analüüs	31
2.2. Järeldused.....	40
KOKKUVÕTE	41
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU	43
LISAD	46
LISA 1. Küsimustik lapsendajatele	46
LISA 2. Intervjuu	47
SUMMARY	48

SISSEJUHATUS

Lõputöö teema valimisel autor soovis lapsendamisprotsessi probleeme lähemalt uurida. Igal lapsel on alates sünnihetkest õigus armastusele hoolele ja kasvatusel mis on tagatud riigi poolt. Üks tähtsamatest perekonna puudutavat õigusandlus põhimõtetest on see, et igal lapsel on õigus kasvada ja saada õiget elulist suunda oma enda perelt kuna pere on see vajalik keskkond mis annab lastele võimalust kohaneda ümbritseva tegelikkusega. Autor peab õigeks seda, et riigis oleks vähem orbusi ja viimased leiaksid endale pere kellesse kiinduda ja tunda end armastatuna. Autori arvates lapsendamine mõjub sotsiaalselt hästi riigile, väheneb orbuside ja kodutute arv. Ühiskonna arengu üheks eesmärgiks on see et ei oleks hüljatuid lapsi. Selleks, et vähendada stereotüüpilist mõtlemist tuleb suurendada inimeste teavitust ja informeerida neid sellel teemal. Selleks et, inimesed oleksid kaasnevaga kursis, tuleks arendada institutsioone ja ühenguid, kes jagaksid infot antud teemal. Kuna laste kasvatamine on üks perekonna elu ja ühiskonna arengu loomulik osa, jääb lapsendamise teema alati aaktualeks.

Viimaste aastate jooksul lastekaitset, perekonna õigust ning lapsendamise protsessi puudutavas seadusandluses on toimunud rida muutusi: See tähendab, et lähiaastatel jätkatakse süsteemi korrigeerimist. Seega aktuaalsed küsimused, mis puudutavad lapsendamise võimalusi ning probleeme, vajavad mõtestmist ja analüüsi.

Töö eesmärgiks on analüüsida ja välja selgitada, millised õiguslikud probleemid ootavad inimesi kes tahavad lapsi lapsendada ja kuidas neid lahendada.

Uurimisülesandeks on:

- 1) Kõige olulisemaid probleeme uurimine lapsendamise teemal (suhtes) (juriidilised probleemid sealhulgas);
- 2) Vanematest ilma jäänud laste kasvatusmeetodite uurimine ja vanematest ilma jäänud hulka muutmise uurimine.

Töö kvaliteeti silmas pidades esitas autor endale paar küsimust, millele ta otsib selles töös vastuseid:

- 1) Kuidas toimub Eestis lapsendamine?
- 2) Milliste (sh õiguslikku laadi) probleemidega võivad lapsendajad kokku puutuda?
- 3) Mida teha, et neid probleeme lahendada?

Uuringu meetodiks valis autor kvalitatiivse (intervjuu või küsimustik internetis ning pöördumine MTÜ Oma Pere poole statiliste andmete saamiseks), teoreetilise (dokumentide analüüs) ja fenomenoloogilise (inimeste kogemuste kirjeldus) meetodite kombinatsioon.

Uurimisobjektiks on lapsendanud pered.

1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON LAPSENDAMISEL

Paljud inimesed küll soovivad lapsendada, aga ei tea, kuidas see käib ja millest tuleks alustada. Seepärast otsustas autor tutvustada oma töös kõiki pereloomise võimalusi, mis tänapäeval eksisteerivad, kuna mitte iga noor ega ka täiskasvanu ei tee edaspidi kirjeldatud lapsendamisviisidel vahet.¹

1.1. Lapsendamine

Lapsendamine - lapse perre võtmine bioloogilise lapse õigustel, koos kõikidega sellest tulenevatega õigustega ja kohustustega. See on prioriteetne korralduse vorm. Vanemate jaoks on kõrgeim vastutuse aste lapse elu ja täisväärtuslikku arengu eest.

Seaduse järgi lapsendamisest on vaja teada järgmisi asju:

- 1) Lapsendamisaasja võib lahendada Eesti kohus, kui lapsendaja, üks lapsendavatest abikaasadest või laps on Eesti Vabariigi kodanik või kui lapsendaja, ühe lapsendava abikaasa või lapse elukoht on Eestis;²
- 2) Lapsendamist käsitlev avaldus esitatakse lapsendatava elukoha järgi. Kui lapsendataval ei ole Eestis elukohta, esitatakse avaldus Harju Maakohtusse;³
- 3) Lapsendamise kehtetuks tunnistamise asja lahendab lapsendamise otsustanud kohus.⁴

¹ Галина Красницкая, Олег Кабышев, Анна Прихожан, Наталия Толстых, Протоиерей Аркадий Шатов. Как усыновить ребёнка: в помощь будущим усыновителям. 2011, Предисловие.

² Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Vastu võetud 20.04.2005. - RT I 2005, 26, 197... RT I, 04.07.2012, 19.

³ *Ibid.*

⁴ *Ibid.*

Lapsendamisel tuleb vaadelda lapse huvidest lähtuvalt, et mida lapsendamine annab lapsele tema edasiseks eluks:

- Annab lapsele võimaluse tunda ennast täisväärtusliku pere liikmena.
- Säilivad kõik suhted ja pärimisõigused, sealhulgas ka pärast täisealiseks saamist.
- Võimalus anda lapsele lapsendaja perekonnanime, vahetada nime, isanime ja mõningatel juhtudel ka sünnikuupäeva.

Samas kaasneb lapsendamisega nii lapsele kui lapsendajatele rida probleeme millega tuleb arvestada:

- registreerimine võtab rohkem aega kui eestkoste registreerimine, kuna lapsendamise otsustab tsiviilkohus;
- pärast lapsendamist riik ei maksa toetusi, välja arvatud sünni- ja lapsehoolduspuhkus ja seotud lapse sündimisega hüvitised juhul, kui lapsendatud on imik;
- võrreldes teiste korralduste vormidega kõige rangemad nõuded esitatakse lapsendajaks määratlevatele kandidaatidele, nende majandusseisule, kasumile ja elamistingimustele;
- mitte iga vanemliku hoolitsuseta laps võib olla lapsendatud

1.2. Eestkoste ja hooldamise erinevus

Eestkoste – on seaduslikku esindatust vajava lapse või täisealise õiguste ja huvide kaitsmine.⁵ Eestkoste on lapse koju võtmine eestkostetava õigustel. Eestkoste seatakse alla 14-aastaste laste üle, aga hooldamine 14-18 aastaste laste üle. Eestkostjal on peaaegu kõik vanema õigused kasvatuses, hariduses ja ülalpidamises küsimustes, kohustused ja vastutus lapse eest. Kuid laste hoolekande asutused peavad regulaarselt teostama järelevalvet lapse elu-, kasvatus- ja õppetingimuste üle. Eestkoste võib olla seatud kindlakas ajaperioodiks või tähtajatult. Tihti eestkoste teenust kasutatakse lapsendamise eel. Kõrge, kuid mittetäielik vastutuse tase.

Eestkoste alaealise üle seatakse lapse kasvatamiseks, tema isiklike ja varaliste õiguste ja huvide kaitseks. Eestkoste seatakse lapse üle, kelle vanemad on surnud, teadmata kadunud või kelle

⁵ Eestkoste korraldamise ja teostamise kord. Vastu võetud 26.10.2011 nr 118 - RT IV, 03.05.2013, 50... RT IV, 16.03.2016, 61.

teovõimet on piiratud, kelle vanematelt on vanema õigused ära võetud või kes on perekonnast eraldatud ilma vanema õiguste ära võtmiseta.⁶

Eestkoste võidakse seada ka lapse üle, kes on muudel põhjustel jäänud ilma vanemlikust hoolitsusest (vanem kannab karistust kinnipidamisasutuses, vanema tervislik seisund ei võimalda last kasvatada, vms). Eestkosteseadmise otsustab kohus. Eestkosteasutus (kohalik omavalitsus) teeb ettepaneku isiku määramiseks lapse eestkostjaks. Isikut saab määrata eestkostjaks ainult tema kirjalikul nõusolekul. Eestkostja võib olla üksi elav isik, samuti võib ta olla noorem kui 25 aastat, kuid mitte alaealine. Seega on võimalus saada eestkostjaks pere vanimal lapsel ja üksi elavatel sugulastel ning hõimlastel.⁷

Valvet eestkostjate üle teostavad kohtud. Teatud juhtudel peavad omavalitsused täitma eestkostja ülesandeid ning esitama kohtule eestkoste seadmiseks vajalikku teavet. Kui omavalitsus saab teada eestkostet vajavast inimesest, tekivad tal eestkostja kohustused. See tähendab, et eraldi kohtumäärust ei tarvitse oodata, kuigi kohut tuleb kohe teavitada. Kui aga kohus saab teada eestkostet vajavast inimesest, ei tohi ta jääda ootama eestkosteasutuse ettepanekut, vaid peab ise algatama eestkoste seadmise.⁸

Eestkoste positiivsed küljed:

- Eeskoste seatakse valla- või linnavalitsuse ametniku otsusega, millepärast vormistamine toimub kiiremini, kui lapsendamine, kuna ei vaja kohtuprotsessi.
- Makstakse eestkostel oleva lapse igakuist toetust, abistatakse eestkostetava õppe-, puhkamise ja ravi organiseerimisel.
- Täisealiseks saamisel ja iseseisva elu alustamisel eraldatakse eestkostetavale vajadusel eluruumi.
- Mitte nii ranged nõuded eestkostjaks määratlevatele kandidaatidele, nende kasumile, elutingimustele; karistatavuse puudumise tõendi esitamise ei nõuta.

Eestkostega seotud raskused:

- Lapsel on eestkostetava staatus ja suuremaks kasvades võib tunda mittetäielikku kuuluvust eestkostja perekonda.

⁶ Riigi portaal Eesti.ee.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.*

- Ei saa arvestusest välja jätta sotsiaalosakonna sekkumise võimalust ja lapsendamiseks soovija tekkimist.
- Ei ole lapsendamise saladust ja on võimalik bioloogiliste sugulastega kontakteerimine.
- Lapse perekonnanime vahetamine on raskendatud, sünnikuupäeva vahetamine on võimatu.

Perekonnas hooldamine – lapse kasvatamise vorm “kasuvanema”-kasvataja peres. Üldjuhul perekonnas hooldamisele suunatakse lapsi, keda ei ole võimalik lapsendada või eestkostjat määrata, seoses sellega, et lapsel puudub selleks vajalik juriidiline staatus või ei tule välja leida sobilikku eestkostjat või lapsendajat. Selline pere asendab lastekodus ja turvakodus viibimist koduse kasvatusena ja luuakse hooldusvanema (hooldusvanemate) ja laste hoolekande asutuse vahel lepingu alusel. Lapse paigutamise kestus sellisesse perekonda sätestatakse lepinguga ja võib olla erinev. Perekonnas hooldamisel võib olla üks kuni kaheksa last. Hooldajale makstakse palka ja arvestatakse tööstaaži. Lapse suhtes hooldusvanemad on tema jaoks eestkostjad. Kõrge, kuid mitte täielik vastutamise tase lapse eest.

Perekonna hooldamise plussid:

- Võimalus võtta perekonda last, kellel ei ole eestkosteks või lapsendamiseks staatust, ja muul juhul määratud elama lastekodus.
- Mitte nii ranged nõuded kandidaatidele – samasugused nagu eestkoste puhul.
- Makstakse perekonnas hooldamisel oleva lapse toetust, pakutakse ühiskonnatranspordi kasutamise, eluruumis elamise soodustusi, abistatakse perekonnas hooldatava lapse õppeprotsessi, puhkamise ja ravi organiseerimisel. Makstakse sihtvahendeid remondi jaoks, mööbli soetamiseks ja teised soodustused, mis on regionnalseadustega ette nähtud.
- Täisealiseks saamisel ja iseseisva elu alustamisel eraldatakse perekonnas hooldatavale eluruumi, kui tal seda ei ole.

Perekonna hooldamise miinused:

- Lapse kasvatamise ja raha kulutamise pidev kontroll ja aruandlus laste hoolekande asutuste ees.
- Raskem vormistada, kuna on vaja sõlmida lapsele perekonnas hooldamise teenuse osutamise lepingu ja töölepingu (tasuliste teenuste osutamise leping, või kontrakt)
- On võimalikud raskused lapse vormistamisel, kelle elamiskoht on teises piirkonnas või linnas, kuna toetusi perele makstakse kohalikust eelarvest.
- Võimalik kontakteerimine lapse bioloogiliste vanematega ja sugulastega.

Hooldamine - korralduse vorm alaealiste jaoks, kes on vanem kui 14 aastat ja on jäänud ilma vanemlikust hoolitsusest. Samuti see on kodanike õiguste kaitse viis, kes on ettenähtud korras tunnustatud piiratud teovõimega. Põhiline siht on kaitsta teiste inimeste ebaseaduslikke rünnakute eest isikut, kes lõplikult ei saa oma tegude tähendusest aru. Hooldaja ja hooldatava vahel tekivad suhted, mis on seadusega reguleeritud.

Eestkoste ja hooldus seatakse sotsiaalosakonna asutustega ja ei vaja kohtuotsust. Eestkostja või hooldaja nõusolek on kohustuslik tingimus õigussuhete tekkimiseks. Nendele esitatakse kindlaid nõudeid. Eestkostjad ja hooldajad peavad olema teovõimelised, täisealised, alkoholi- ja narkootilisest sõltuvusest vabad, piisavalt hea tervisega nende ülesannete täitmiseks ning vastama teistele kriteeriumitele.

Eestkoste võib olla seatud alla 14-aastaste laste üle ning kodanike üle, keda kohus on tunnistanud teovõimetuks. Neid ühendab see, et nad ei suuda arukalt tegutseda, mis nõuab komplekskontrolli. Hooldatavad isikuid võivad sooritada väikseid tehinguid, näiteks sõlmida töölepingut, vabalt kasutada oma tulu, sealhulgas ka palka ja stipendiumi. Kuid kõik enam-vähem tõsisemaid tehinguid sooritatakse ainult hooldaja loal. See aitab kaitsta hooldatava õigusi ja õiguslikke huve.

Eestkoste ja hoolduse erinevus seisneb järgmises:

- Eestkostel või hooldusel olev isik. Eestkostel võivad olla alla 14 aastased lapsed, teovõimetu kodanikud ja piiratud teovõimega isikud.
- Õigussuhetes osalevad isikud. Eestkoste puhul need on eestkosja ja eestkostetav, hooldamise puhul - hooldaja ja hooldatav.
- Vara valitsemise reeglid. Eestkostja sooritab olulisi tehinguid eestkostetava nimel, mõnedes juhtudes hoolekanne asutuste loal. Hooldaja ainult annab hooldatavale oma nõusoleku nende või teiste tehingute sooritamiseks.
- Kohustused. Eestkostja faktiliselt asendab lapsele või teovõimetu isikule vanemaid, hooldajal oma korda on palju vähem õigusi ja kohustusi.

1.3. Patronaat

Patronaat - lapse kasvatamise vorm kasvataja kodus, kes on Sotsiaalosakonna töötaja riikliku lepingu alusel. Patronaadi alla suunatakse lapsi, kes ei oma kindlat staatust või kui nende staatus

ei luba suunata neid lapsendamisele või nende üle eestkostet seada. Patronaat on vorm, mis asendab lapse ajutist viibimist turvakodus ja tihti kasutatakse eestkoste ja/või lapsendamise eel, pärast lapsele vastava staatuse määramist. Lapse patronaadi alla paigutamise ajavahemik võib olla erinev ja sõltub olukorrast. Vastutus on jagatud kasvataja, Sotsiaalosakonna, lapse vanemate ja territoriaalsete laste hoolekande asutuste vahel. Kasvatajale makstakse palka ja arvestatakse tööstaaž. Kasvataja peab läbima koolitused, mida viib läbi Sotsiaalosakond.

Patronaadi positiivsed küljed:

- Patronaatkasvataja perekonda on võimalik paigutada last kellel ei ole staatust, mis võimaldaks sunnata teda lapsendamisele või eestkoste, ja muul juhul määratud sattuda lastekoju või turvakoju.
- Mitte nii ranged nõuded kandidaatidele, kui lapsendamisel, kuid rangemad, kui eestkostel.
- Makstakse patronaadi all oleva lapse elatist, pakutakse ühiskonnatranspordi kasutamise ja eluruumi soodustused, täisealiseks saamisel eraldatakse kasvatavale eluruumi, kui tal seda ei ole.
- Sotsiaalosakond organiseerib kasvataja õppeprotsessi, puhkamist ja ravi, aitab kasvatusel ja keeruliste probleemide lahendamisel. Makstakse sihtvahendeid remondi jaoks, mööbli soetamiseks ja teistele vajadustele.

Patronaadi negatiivsed küljed:

- Töö toimub Sotsiaalosakonna plaani järgi, pidev kontroll ja kasvatamise ja raha kulutamise aruandlus.
- Laps võib olla igal hetkel kasvataja perekonnast ära võetud, Sotsiaalosakonna otsusel.
- Suhtlemine lapse vanematega ja sugulastega on reeglina kohustuslik ja nende reeglament otsustatakse Sotsiaalosakonnaga.
- Seda vormi kasutatakse praegu mitte igal pool, ainult mõnedel territooriumidel.

On vaja arvestada, et erinevate korralduste vormide puhul esitatakse ühised nõuded perekonda vastuvõtja tervises seisundile. Samuti on seadusega ettenähtud, et nendel varem ei ole hooldusõigus täielikult või osaliselt ära võetud, ei ole kõrvaldatud eestkostja või lapsendaja kohustustest täiskasvanute süül.

1.4. Eestis kehtivad õigusaktid laste kaitsmiseks

Selleks, et lapse õigused ja huvid oleksid kaitstud, sellel teemal olid loodud eraldi peatükid, mis kirjeldavad antud teema põhilisi juriidilisi aspekte. Töö autor arvab, et lapsendamise seadus tõeliselt määrab kõige tähtsamaid nüansse lapsekaitseseaduse õiguses. Iga vanem peab teadma põhilisi lapse kaitseseaduse peatükke, kuna võib kokku puutuda sellega, et informeeritus selles küsimustes võib aidata nii bioloogilise, kui ka lapsendatud lapse õiguste ja huvide kaitsmises. All on toodud paragrahvid Lastekaitseseadusest, mis oli vastu võetud 19.11.2014, mis kirjeldavad seadust, mis oli vastu võetud laste õiguste ja huvide kaitsmiseks:

(1) Käesolev seadus sätestab riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutuste ning nende ametiisikute, avalik-õiguslike ja eraõiguslike juriidiliste isikute ning füüsiliste isikute kohustused ja ülesanded laste õiguste ja heaolu tagamisel, lastekaitseseaduse korralduse, lastega töötavatele isikutele seatud keelud ja piirangud, lapse kohtlemise põhimõtted, abivajava lapse, hädaohus oleva lapse ja perekonnast eraldatud lapse kohtlemise põhimõtted, riikliku järelevalve seaduse täitmise üle ja vastutuse seaduse rikkumise eest.⁹

(2) Lapse õiguste ja heaolu tagamise põhimõtete ja lastekaitseseaduse kohaldamisel eriseaduse alusel lähtutakse eriseaduses sätestatud nõuetest, järgides käesoleva seaduse 2. peatükis sätestatud. Eriseaduses reguleerimata juhtumi korral lähtutakse käesolevas seaduses sätestatud.¹⁰

(3) Käesolevas seaduses sätestatud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades käesoleva seaduse erisusi.¹¹

Käesolev seadus kehtestatakse last väärtustava ning lapse arengut soodustava käitumise ja elulaadi kujundamiseks ühiskonnas, last toetava keskkonna loomiseks, lapse huvide esikohale seadmiseks, lapse elukvaliteedi parendamiseks, lapse igakülgse arengu toetamiseks ning tervist ja heaolu ohustavates tingimustes olevale lapsele õigeaegse ja asjakohase abi ja hoolduse tagamiseks kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lapse õiguste konventsiooni ja selle lisaprotokollidega (edaspidi konventsioon) ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta ja teiste asjakohaste õigusaktidega.¹²

Paragrahvi § 3. Seaduse kohaldamisala sisu seisneb järgmises:

⁹ Lastekaitseseadus. Vastu võetud 19.11.2014. RT I, 06.12.2014.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

(1) Käesolevas seaduses sätestatud kohaldatakse riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutustele ning nende ametiisikutele, avalik-õiguslikele ja eraõiguslikele juriidilistele isikutele ning füüsilistele isikutele, kes oma tegevuses puutuvad kokku laste ja lastekaitsega.¹³

(2) Käesolev seadus peab lapseks iga alla 18-aastast isikut. Kui isiku vanus ei ole teada ja on põhjust arvata, et ta on alla 18-aastane, käsitatakse isikut lapsena, kuni ei ole tõendatud vastupidist.¹⁴

On vaja meeles pidada, et seadusi alati muudetakse ja uuendatakse ja selleks, et kehtivatega seadustega kursis olla võib tutvuda uuendustega ka Internetis. Mõnedes järgmistes peatükkides räägitakse uuetest lastekaitseaduste põhimõtetest.

Lastekaitseadus sätestab lapse õiguse ja heaolu tagamise põhimõtted ning valdkondadeüleised lastekaitse põhimõtted.¹⁵

Kahjuks esineb Eestis lubamatult palju laste väärkohtlemise juhtumeid, samuti puudub kehtivas õiguses selge lapse kehalise karistamise keeld. Uue lastekaitseadusega sätestatakse, et lapse hooletusse jätmine, lapse vaimne, emotsionaalne, kehaline ja seksuaalne väärkohtlemine, sealhulgas lapse alavääristamine, hirmutamise ja kehaline karistamine, samuti lapse karistamine mis tahes muul viisil, mis ohustab tema vaimset, emotsionaalset või füüsilist tervist, on keelatud.¹⁶

Lapsevanema tähtsus: lapse loomulikuks kasvukeskkonnaks on perekond ja lapsevanemal või last kasvatav isikul lasub lapse õiguste ja heaolu tagamisel esmane vastustus. Riik, kohalikud omavalitsused ja teised selleks seatud isikud peavad neid toetama.¹⁷

Ennetus ja koostöö: ennetamine on igas eluvaldkonnas kordades mõistlikum kui tagajärgedega tegelemine. Laste ja perede puhul aitab ennetustöö muuhulgas ära hoida psüühika- ja käitumishäireid, väärkohtlemist, terviseprobleeme.¹⁸

Uus lastekaitseadus paneb kõigile asutustele ja isikutele, kes lastega kokku puutuvad, ennetustöö kohustuse. See tähendab, et last ohustavaid olukordi tuleb märgata piisavalt varakult ja neile kiirelt reageerida ning pakkuda last ja peret toetavaid tegevusi.¹⁹

¹³ Lastekaitseadus. Vastu võetud 19.11.2014. RT I, 06.12.2014.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Sotsiaalministeeriumi veebileht.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

Uue lastekaitseaduse järgi peavad riik ja kohalikud omavalitsused lapse õiguste ja heaolu tagamiseks tegema omavahel valdkondadeülevalt koostööd kõigi lastele suunatud meetmete planeerimisel, rahastamisel ja rakendamisel.²⁰

Lapse kehaline karistamine keelatakse - kahjuks esineb Eestis lubamatult palju laste väärkohtlemise juhtumeid, samuti puudub kehtivas õiguses selge lapse kehalise karistamise keeld. Uue lastekaitseadusega sätestatakse, et lapse hooletusse jätmine, lapse vaimne, emotsionaalne, kehaline ja seksuaalne väärkohtlemine, sealhulgas lapse alavääristamine, hirmutamine ja kehaline karistamine, samuti lapse karistamine mis tahes muul viisil, mis ohustab tema vaimset, emotsionaalset või füüsilist tervist, on keelatud.²¹

Abivajav laps vajab kõigi tuge - abivajav laps vajab kõigi poolt märkamist ja toetamist. Uus seadus sätestab igaihe kohustuse anda asjaomastele asutustele abivajavast lapsest teada. Lapse tulemuslikuks toetamiseks peab lapse abivajadus olema võimalikult põhjalikult välja selgitatud. Lubamatu on abi andmisel lapse abivajadust suurendada ja/või lapse heaolu kahjustada.²²

Laste perekonnast eraldamiste arv peab vähenema - lastekaitseaduse jõustumisel suureneb perekonna ja eraelu kaitse suureneb. Seadus paneb riigile ja kohalikule omavalitsusele ka kohustuse toetada lapsi kasvatavaid isikuid ja lapsevanemaid.²³

Regulatsiooni lapse perekonnast eraldamiseks annab 2010. aasta juulist kehtima hakanud perekonnaseadus. Juba kehtiva õiguskorra ja ka uue lastekaitseaduse kohaselt saab last perekonnast eraldada ainult juhul, kui lapse elu või tervis on hädaohus ning vanem on selle põhjustanud ja keeldub lapsele abi osutamast.²⁴

Uus lastekaitseadus hakkab lapse ja vanema vahelist õigussuhet senisest enam kaitsma, tagades, et laps ei tohi olla perekonnast eraldatud ilma kohtuotsuseta kauem kui 72 tundi. Lastekaitseadus kohustab kohalikku omavalitsust või Sotsiaalkindlustusametit lapse perest eraldamisel 72 tunni jooksul kohtusse pöörduma vältimaks olukorda, kus faktiliselt laps on perekonnast eraldatud, kuid vanema õigused on täielikult alles. Nii õiguskorrast kui pereelu

¹⁹ Sotsiaalministeeriumi veebileht.

²⁰ *Ibid.*

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

²⁴ Sotsiaalkindlustusamet.

puutumatuses tulenevalt ei tohi olla lubatud olukorrad, kus lapse perest eraldamisel ei ole õiguslikku alust.²⁵

Statistika näitab, et laste perekonnast eraldamist juhtub Eestis üha harvemini. Eelmisel aastal eraldati peredest 465 last ehk 200 last vähem kui 2009. aastal, mil perest eraldati 664 last.²⁶

Selged ülesanded lastekaitse korraldamisel - ühe olulise muudatusena luuakse kohalikul tasandil toimuvate tegevuste toetamiseks riiklik lastekaitseüksus. Riik hakkab nõustama kohalikke omavalitsusi keerulisemate lastekaitse juhtumite lahendamisel, kus omavalitsusel endal teadmisi või kogemusi napib.²⁷

Samuti hakkab riik sihipäraselt toetama lastekaitsetöötajate teadmiste ja oskuste tõstmist. Sotsiaalministeeriumil saab olema kohustus korraldada lastekaitsetöötajatele regulaarset täienduskoolitust ning Sotsiaalkindlustusamet saab ülesandeks pakkuda kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajatele töönoustamist.²⁸

Selleks, et abivajavate laste ja nende peredega töötaksid oma ala spetsialistid, kehtestatakse lastekaitseseadusega lastekaitsetööd tegevatele ametnikele kindlad nõudmised: inimesel peab olema kõrgharidus ja erialane ettevalmistus ning samuti peab tal kahe aasta jooksul pärast ametisse asumist olema omandatud sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele.²⁹

1.5. Lapsendamine ja lapsendamise protsess Eestis

Antud töö autor kirjeldab lapsendamise protsessi Eestis, jagab tähtsamat informatsiooni lapsendamise teemal ja mainib allikaid, kus võib tutvuda selle teema juriidiliste aspektidega.

Lapsendamist reguleerib Perekonnaseadus. Lapsendada on lubatud, kui see on lapse huvides vajalik ning on alust arvata, et lapsendaja ja lapse vahel tekib vanema ja lapse suhe. Lapsendaja võib olla vähemalt 25-aastane piiramata teovõimega isik. Lapsendamise sooviga tuleb pöörduda lapsendada soovija elukohajärgse maavalitsuse lastekaitsetöötaja poole, kes teeb kodukülastuse,

²⁵ Sotsiaalministeeriumi veebileht.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*

valmistab ette pereuuringu ning aitab lapsendajal kohtule vastavad dokumendid ette valmistada, suunab koolitusele.³⁰

Lapsendamise kohta saab rohkem infot MTÜ Oma Pere koduleheküljelt: www.omapere.ee. Sealt leiab ka „Lapsendamise käsiraamatu“ <http://www.omapere.ee/handbook/>, mis on lapsendamise soovi korral kindlasti soovitatav läbi lugeda.³¹

Eestis on viimastel aastatel lapsendatud 40-50 last aastas. Perekondi on lapsendamise järjekorras hinnanguliselt paarsada. Pere jaoks on oluline läbi mõelda millises vanuses ja milliste eripäradega lapse lapsendamiseks valmis ollakse (kas ka näiteks õe-venna koos lapsendamiseks). Alati tasub mõelda kas ollakse valmis ka veidi suurema kui beebieas lapse lapsendamiseks ning milliste tervislike iseärasustega pere toime tuleks. Lisaks on Eestis teisi vorme, mille kaudu saab lapse perre vastu võtta (hoolduspere, eestkostepere). Lapsendamise vestlusele minnes tasub uurida ka teiste võimaluste kohta. Lapsendamine on väga oluline samm nii lapse kui uute vanemate elus ja vajab pikka ja põhjalikku ettevalmistust.³²

Asenduskodudes (endise nimega lastekodud) elab Eestis käesoleval ajal ca 1200 last, aga mitte kõik lapsed ei ole lapsendamiseks juriidiliselt vabad. Paljud neist on juba koolieas lapsed või lapsed, kellel on mitu õde-venda või erivajadustega lapsed.³³

Lapsendamise protsess Eestis näeb välja järgmisena:

- 1) Esmaseks nõustamiseks pöörduge elukohajärgse maavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakonna vastava ametniku poole, kus täidate lapsendamise sooviavalduse ja esitate vajalikud dokumendid. Avalduse esitamine ei taga lapsendamist. Lapsendamisega tegelevate ametnike kontaktid;³⁴
- 2) Teie pere kohta koostatakse pereuuring kas maavalitsuse ametniku või vastavat teenust osutava spetsialisti poolt;³⁵
- 3) Sobivuse korral lisab maavalitsuse ametnik teid lapsendada soovijate nimekirja ja registreerib teid kasuvanemate koolitusele *PRIDE*;³⁶
- 4) Lapse olemasolu korral teavitab ametnik teid kirja või telefoni teel olemasolevast lapsest ja algab teie tutvumine lapsega;³⁷

³⁰ Pereõigus City Õigusbüroo.

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

³³ *Ibid.*

³⁴ MTÜ OmaPere.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ *Ibid.*

- 5) Lapse ja teie pere sobivuse korral esitab ametnik vastavad dokumendid kohtule, mille põhjal teeb kohus otsuse ja väljastab kohtumääruse;³⁸
- 6) Jõustunud lapsendamise kohtumääruse alusel väljastab teile lapse sünnitõendi maavalitsuse rahvastikutoimingute talitus (perekonnaseisuosakond) või Tallinna Perekonnaseisumamet. Teid kantakse vanematena lapse sünniakti, soovi korral saate muuta lapse nime ja isikukoodi;³⁹
- 7) Pöörduge elukohajärgse haigekassa poole lapsele ravikindlustuse vormistamiseks ja leidke lapsele sobiv perearst (kas enda oma või keegi teine);⁴⁰
- 8) Lapsele isikut tõendava dokumendi (pass ja ID kaart) vormistamine toimub Politsei- ja Piirivalveametis;⁴¹
- 9) Peretoetuste (lapsendamistoetus; lapsetoetus ja lapsehooldustasu) ja vanemahüvitise vormistamiseks pöörduge Sotsiaalkindlustusameti poole. Avalduse saab esitada kohapeal, riigiportaali eesti.ee kaudu või saata posti teel;⁴²
- 10) Alla 10- aastase lapse lapsendamisel on teil õigus saada 70 kalendripäeva ulatuses lapsendamis-puhkust. Puhkusel oldud aja eest on lapsendajal õigus saada ühe kalendripäeva eest 100 % keskmisest kalendripäeva tulust, mis arvestatakse lapsendamise kohtuotsusele eelneva kalendriaasta tulude alusel. Kohtumääruse alusel väljastab lapse perearst teile lapsendamislehe, mille alusel taotleb tööandja või teie ise Haigekassalt lapsendamishüvitist. Lapsendamishüvitise maksmise ajal peatub vanemahüvitise maksmine;⁴³
- 11) Uurige elukohajärgselt omavalitsuselt, kas neil on kehtestatud sünnitoetus lapsendamise korral.⁴⁴

Järgnevalt töö autor loetleb tähtsamaid punkte lapsendamise teemal. Alltoodud punktidega peab tähelepanelikult tutvuda, kuna just nendes tekstiridades võib leida tähtsat informatsiooni enda jaoks, mis võib mõjutada lapsendamise otsust.

³⁷ MTÜ OmaPere.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*

- Nõuded lapsendajale

Lapsendamise korral hinnatakse lapsendaja ressursse: füüsilisi (tervis ja eluviisid), pedagoogilisi (teadmised lapse arenguvajaduste kohta), emotsionaalseid (isikuomadused, teadlikkus iseendast, lapsepõlvkogemused), materiaalseid (sissetulekud ja väljaminekud) ja sotsiaalseid (suhted lähisugulastega, koostöövalmidus spetsialistidega). Oluline on, et lapsendaja suudab luua lapsele turvalise arengukeskkonna, mille kaudu kasvab laps eluga toimetulevaks ning iseennast väärtustavaks inimeseks.⁴⁵

Töö autor arvab, et lapsendamise süsteem Eesti Vabariigis kehtestab küllaltki rangeid, kuid mõistlikke nõudeid tulevatele vanematele. Laps peab elama heades tingimustes ja saada head kasvatust ja haridust, sealhulgas ka vanematelt.

Lapsendamise otsustab kohus, mille ettevalmistusega tegeleb maavalitsus. Toimingu käigus tutvub maavalitsuse ametnik lapsendada soovija elamistingimustega ja koostab pereuuringu, kus peavad olema märgitud järgmised andmed: suhted vanemate, õdede, vendade ja nende lastega lapsepõlves ja lapsendamise ettevalmistamise ajal; lapsepõlve kasvukeskkond ja praegune elukeskkond; hariduse andmed; töötamise andmed; majandusliku olukorra andmed; tervisliku seisundi andmed; huvid ja vaba aja harrastused; suhtlusringkonna kirjeldus; usuline veendumus; hoiakud ja väärtused; suhted isikutega, kellega koos elatakse; põhjus, miks soovitakse lapsendada; sugulaste ja teiste lähedaste isikute suhtumine planeeritud lapsendamisse; teadmised lastest ja nendega suhtlemise kogemus, ootused vanemaks olemise suhtes.⁴⁶

Perekonnaseaduse alusel on lapsendada soovijal kohustus läbida pereuuring, mille seaduse järgselt on kohustatud teostama maavalitsuse ametnik ja mis on perele tasuta. Kohus arvestab ka meie spetsialistide poolt koostatud pereuuringut, mis on perele tasuline. Lapsendajad, kes on seni soovitud täiendavat pereuuringut, oskavad oma võimalusi paremini hinnata.⁴⁷

- Võimalikud riskid lapsendamise protsessi ajal

Lapsendamise ajal kasu vanemad puutuvad kokku erinevate probleemidega ja riskidega, mis võivad samuti olla: puudulik info lapse vajaduste kohta; ebaselge lapsendamise motivatsioon; kõrged ootused lapse suhtes; enda üle- või alahindamine; ebakindluse võimendumine ja läbipõlemise oht lapse perre ootamise ajal; lapsendamisega tegelevate ametnike erinevad ootused

⁴⁵ MTÜ OmaPere.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*

peredele; liigne kiirustamine lapse perekonda paigutamisel; pere kohta kogutud andmete aegumine; vähesed kogemused pere kasvuruumidest rääkimisel; lapse ja pere kohanemisküsimused; lapsendaja hirm eksida ja abi küsida.⁴⁸

Enne seda, kui lihtsalt võtta ja otsustada saada kasuvanemaks, peab kainelt hindama oma moraalselt ettevalmistust selleks sammuks, kuna lapsendamine – see on suur ja raske töö, mida peab armastama ja milleks peab olema tõeliselt valmis. Selleks peab tutvuma kõikidega nüanssidega sellel teemal.

- Lapsendaja vanus

Üks tähtsamatest faktoritest on vanema vanus. Lapsendaja võib olla vähemalt 25-aastane piiramata teovõimega isik, kuid kohus võib erandina lubada lapsendada ka vähemalt 18-aastaselt isikul, kui ta lapsendab oma abikaasa lapse või kui lapsendamiseks on muu mõjuv põhjus. Lapsendaja vanuse ülemist piiri pole määratud. Beebi lapsendamiseks võiks naise ülemine vanuse piir olla selline, mil bioloogiliselt on võimalik veel ise sünnitada (varased neljakümnendad), sellest vanemas eas sobib lapsendamiseks veidi suurem laps. Lapsendamine on individuaalne ja on oluline, et lapsendada soovija suudab lapse täisealiseks kasvatada.⁴⁹

- Lapsendamise järjekord

Kahjuks, tulevased kasuvanemad peavad kaua ootama, kuni nad saavad last lapsendada. Kõige tihedamini perekonnad tahavad võtta tervet poisi või tüdrukut, aga lastemajades on ikka rohkem neid, kellel on mõned tervisega probleeme. Nõudlus tervete laste järele on väga suur, sellepärast vanemad peavad ootama kauem juhul, kui tahavad lapsendada last ilma kõrvalkalleteta.

“Lapsendamise järjekord” on rahva seas levinud müüt, mida pole olemas. Lapsendada soovijad on Eestis tervikuna kokku ligi 300 perekonda. Lapsendada soovijate seast valitakse välja lapsele sobiv perekond arvestades lapse arenguvajadusi ja pere võimalusi.⁵⁰

- Lapsendamine Eestist

Siseriiklik lapsendamine on võimalik vaid siis, kui laps peale lapsendamise kohtumääruse jõustumist jääb elama Eestisse. Lapsendamist saab taotlejale korraldada ja ettevalmistada vaid tema elukoha riiki, kodakondsus ei mõjuta kohaldatavat seadust. Seega Eesti kodanik, kes elab

⁴⁸ MTÜ OmaPere.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ *Ibid.*

välismaal ja soovib lapsendada Eestist, saab lapsendada rahvusvaheliste lapsendamise reeglite järgi ja selle riigi seaduste järgi, kus riigis ta elab. Selleks tuleb pöörduda elukohajärgse riigi lapsendamist korraldava institutsiooni poole. Kontaktid on leitavad internetist.⁵¹

- Lapse ja pere kohanemine

Lapsele on tema sünnivanematest eraldamine suur kaotus. Laps peab elama asuma perekonda, kus on võimalused tema toetamiseks ja kasvatamiseks. Enamus vanemliku hoolitsuseta lapsi paigutatakse kodust eraldamisel turvakodusse ja sealt edasi asenduskodusse. Kõige enam võib ümberpaigutuste tõttu saada kahjustada lapse võime kiinduda, mille peamiseks põhjuseks on ühe kindla täiskasvanu puudumine. Lapsendaja peab olema valmis probleemide ilmnemisel tegelema arenguvajadustega. Raskuste korral ei tohi pere jääda üksi, vaid oluline on küsida abi lapsendamisega tegelevatelt ametnikelt, spetsialistidelt ja organisatsioonidelt. Laps väljendab oma vajadusi ja tundeid käitumise kaudu. Seega on alati oluline näha lapse käitumise (nagu jonn, viha, kurbus jne) taga põhjuseid. Last saab tõeliselt aidata täiskasvanu, kes last armastab. Sama oluline, kui vanemate armastus lapse vastu, on ema-isa omavahelised head suhted. Probleemid lapse kasvatamisel on normaalsed ja sellega puutuvad kokku kõik lapsevanemad- nii bioloogilised vanemad kui ka lapsendajad.⁵²

Isiklikust kogemusest töö autor võib märkida seda fakti, et lapse ja pere adaptatsioon - esimese ja teise vahelised suhted on kõige tähtsam pere loomise aspekt. On oluline suhtuda kasulapsesse nagu oma pärislapsesse (bioloogilise lapsesse), et laps seda tunneks. Lapsendatud laps ja vanem peavad luua vastastikku side oma vahel, usaldust, mõistmist ja lugupidamist üksteise vastu ja peavad koos lahendama probleeme ja küsimusi, kuidas seda tehakse tavalistes peredes.

- Oma Pere roll

Eestis on palju ühendusi, mis tegelevad lapsendamisega, eestkostega, hooldamisega, vaid just see organisatsioon on kõige aktiivsem selles sfääris. Autor oli meeldivalt üllatatud sellega, et OmaPere töötajad nii kiiresti ja operatiivselt aitavad mitte ainult tulenevaid vanemaid, vaid ka ülikooli õpilasi, kes on huvitatud antud teemas töö kirjutamiseks.

Toetame lapsendajaid erinevate teenuste kaudu nii enne kui ka pärast lapsendamist. Oleme toeks ka hooldus- ja eestkosteperele. Peamised meie poole pöördumise põhjused on: lapsendajate

⁵¹ MTÜ OmaPere.

⁵² *Ibid.*

ettevalmistamine, lapse ja pere kohanemine, lapsele tema päritolust rääkimine, lapse arenguvajadused ja pereliikmete omavahelised suhted.⁵³

- Organisatsioonist OmaPere:

„MTÜ-l Oma Pere on juhatus, kuhu võib kuuluda kuni 9 liiget. Projektjuhina töötab Katriin Pannal: katriin@omapere.ee, tel: 5620 0298.⁵⁴

Lapsendamiskeskus MTÜ Oma Pere on loodud 2008. aastal lapsendajate eestkoste organisatsiooniks. Oleme viimased kaheksa aastat toetanud lapsendamise ootel inimesi, juba lapsendanud peresid ning lapsendamisega tegelevaid ametnikke. Oleme olnud strateegiline partner sotsiaalministeeriumile, töötades koos nendega välja lapsendajaid toetavad eel- ja järelteenused (erinevat liiki nõustamised). Meie põhitegevus on avalikkuse teavitamine lapsendamise teemast (ja laste perre võtmise teemast laiemalt), teenuste pakkumine kõigile peredele, kes kasvatavad mittebioloogilist last (lapsendajad, hooldus- ja eestkostepered). Meie tegevuse kaudu on igal aastal saanud tuge ligikaudu tuhat perekonda. Kõik pered on leidnud endale sobiva nõustamise vormi: telefoni- või internetinõustamine, mentori tugi, grupinõustamine või psühholoogiline nõustamine.⁵⁵

Eestis elab lapsendaja peredes ligikaudu 1000 last, lapsendada soovijaid on üle 300 perekonna ja hinnanguliselt 3500 lapsendatut elavad täiskasvanuna oma elu. Nii on tuhanded eestimaalased isiklikult seotud lapsendamise teemaga. Kuigi meie suurem eesmärk on vanemliku hoolitsuseta jäänud laste abistamine, siis igapäevaselt saab meie kaudu tuge peamiselt lapsevanem.⁵⁶

Avalikkuse teavitamiseks viime läbi konverentse, teeme koostööd ülikoolidega ja lastekaitse valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega, avaldame oma seisukohti meedias ja korraldame kampaaniaid.⁵⁷

Osaleme järjepidevalt lapsendamise protsessi arendamises. Nii oleme me oma panuse andnud perekonnaseaduse lapsendamise peatüki kui ka asendushoolduse kontseptsiooni alusanalüüsi koostamisse. Oleme välja andnud käsiraamatuid, juhendeid ja 2015. aastal raamatu “Elamiseks mõeldud elu”, milles kajastuvad 13 lapsendajapere lood.⁵⁸

⁵³ MTÜ OmaPere.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ *Ibid.*

Meie ühing on ainus lapsendajaperesid esindav organisatsioon Eestis, kuhu kuulub 170 liiget ja 220 sõbraliiget. Ühingu tööd juhib tegevjuht. Organisatsiooni tegevusele annab suuna 9-liikmeline juhatus. Teemade arutamiseks ja ettepanekute esitamiseks moodustame töögrupe ning tegevuste elluviimiseks kaasame vabatahtlikke. Oma töös peame oluliseks avatust, professionaalsust ja usaldusväärust.⁵⁹

- Lapsendamine uude perekonda

Lapsendamine uude perekonda on üks asendushoolduse vorm. Asendushooldus tähendab lapse hooldamist väljaspool tema enda perekonda.⁶⁰

Lapsendamise tulemusel tekivad lapsendaja ja lapsendatu vahel samad vanema ja lapse vahelised õigused ja kohustused, mis lapse sünni korral. Lapsendada saab ainult seda last, kelle vanem(ad) on andnud nõusoleku oma lapse lapsendamiseks, kelle vanem(ad) on surnud või vanema(te)lt on täielikult ära võetud lapse hooldusõigus. Lapsendamine peab toimuma lapse huvides ja vähemalt 10-aastase või ka noorema lapse enda nõusolekul. Peresisest ja uude perekonda lapsendamist korraldavad maavalitsused, lapsendamiseelseid ja- järgseid teenuseid pakub meie ühing. Rahvusvahelise lapsendamise, mis tähendab lapse lapsendamist välismaale või välismaalt, tegeleb sotsiaalministeerium koostöös maavalitsuste või kohalike omavalitsuste ametnikega.⁶¹

- PRIDE koolitusprogramm, mis on loodud vanemate lapsendamiseks ettevalmistamiseks.

Töö autor arvab, et antud õppimise viis peab saama kohustuslikuks punktiks lapsendamise protsessis, mis peab olema Perekonnaseaduses, kuna just sellised õppingud aitavad saada tulenevaks vanemaks.

PRIDE-koolituse õppemetoodika on algselt pärit Ameerikast, mis on meile jõudnud Rootsist. Hooldus-, eestkostes- ja lapsendajaperesid on Eestis koolitatud alates 2002. aastast.⁶²

Programmi eesmärgiks on läbi koolituse ja supervisiooni anda peredele olulisi teadmisi, mille omandamine on vajalik asendusvanemaks kujunemisel. Koolitus on kohustuslik peredele, kes on sõlminud lapse perekonnas hooldamise lepingu või alles soovivad saada hoolduspereks. Koolitus on soovitatav ka lapsendajatele ning eestkosteperedele.⁶³

⁵⁹ MTU OmaPere.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ *Ibid.*

⁶² *Ibid.*

⁶³ Tervise Arengu Instituut.

Koolitusele registreerimine toimub asendusvanema või asenduspere elava lapse elukohajärgse kohaliku omavalitsuse või maavalitsuse lastekaitsetöötaja kaudu, kes edastab pere andmed Tervise Arengu Instituudi koolitus- ja teabekeskusele. Eelnevalt on lastekaitsetöötaja külastanud pere kodu ning veendunud, et pole seadusest tulenevaid takistusi olemaks või saamaks asenduspereks. Koolitus viiakse läbi maakonniti, et võimaldada peredel koolitusel osalemine kodule kõige lähemal. Koos käiakse enamasti maakonnakeskustes.⁶⁴

Ettevalmistav 36-tunnine koolitus koosneb 9 moodulist, mille käigus valmistatakse pered ette, antakse neile esmased teadmised, hinnatakse nende sobivust. Asendusvanemaid hinnatakse viie põhioskuse järgi. Ettevalmistava koolituse käigus tehakse igale perele vähemalt üks kodukülastus.⁶⁵

Ettevalmistavale koolitusele järgneb 84-tunnine põhikoolitus, mis koosneb 10 moodulist. Koolitusel on uusi teemasid, aga ka neid teemasid, mida oli juba puudutatud ettevalmistava koolituse käigus, kuid sügavamalt. Iga moodul võib olla eraldi koolitus. Põhikoolitus tugineb vundamendile, milleks on ettevalmistav koolitus.⁶⁶

- Pereuring- miks ja kes teeb

Perekonna uurimine on väga vajalik lapsendamise protsessi osa, kuna on vaja olla kindel, et laps satub heasse perre.

Perekondadele, kes on avaldanud soovi lapsendamiseks, tehakse pereuring. Perekonnaseaduse § 158 lõike 3 alusel on sotsiaalminister kehtestanud määruse “Lapsendamise ettevalmistamise käigus läbiviidavad kohustuslikud toimingud ja nende sisu, lapsendamise sooviavalduses esitatavate andmete loetelu ja maavalitsuse kogutavate dokumentide loetelu”, mille § 2 lõike 1 punkti 1 kohaselt on maavalitsus kohustatud läbi viima pereuringu lapsendada sooviva isiku kohta.⁶⁷

Pakume pereuringu teenust kõigile asendusperele, kes soovivad kasvatada teistest vanematest sündinud lapsi. Eesmärgiks on lapse paigutamine uude perekonda nii, et ta sinna sobituks võimalikult hästi. Lapsel, keda asendusperekonda paigutatakse, on juba selja taga vähemalt üks valus kaotuse kogemus. Soovime, et tal edaspidi oleks turvaline, armastav ja toetav kodu. Sellepärast on vaja hinnata asenduspere emotsionaalseid, materiaalseid, füüsilisi ja pedagoogilisi

⁶⁴ Tervise Arengu Instituut.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ *Ibid.*

ressursse, samuti uurida suhteid peres, lapsendajate lapsepõlvkogemusi, pere ootusi lapse suhtes ning nägemust elust koos lapsega. Pereuuringu käigus selgitatakse välja teemad, milles perekond vajab lisateadmisi.⁶⁸

Pereuuring koosneb kahest etapist: I etapp: kohtumine ja vestlus perekonnaga nende kodus (pereintervjuu). Kohal on kõik pereliikmed, kes elavad tulevikus koos lapsega. Ka vanavanemad, kui nad elavad perega koos. Vestlus perega kestab umbes 4-5 tundi, vahel ka kauem.⁶⁹

II etapp: saadud info analüüs ja pereuuringu kirjutamine. Valmib dokument, millega tutvuvad lapsendamise tegelev lastekaitseametnik ja lapsendamist vormistav kohtunik ning mis lisatakse lapsendaja toimikusse (ca 10-13 lk).⁷⁰

Kui maavalitsus seda nõuab, läbib lapsendada sooviv isik lapsendamisele eelnevalt asjakohase koolitusprogrammi. Peamiselt soovitatakse kasuvanemate koolitusprogrammi PRIDE, kuhu pere registreeritakse maavalitsuse ametniku kaudu. PRIDE koolitusi korraldab Tervise Arengu Instituut. Sobivad ka muud koolituspäevad ja- programmid, mis toetavad iga konkreetse lapsendaja kasvuruumide täitmist. Grupinõustamisi, seminare ja konverentse korraldab meie ühing, mille kohta saab aja- ja asjakohast informatsiooni ühingu koolituskavast.⁷¹

- Asendushoolduse vormid

Asendushooldus tähendab lapse hooldamist väljaspool tema enda perekonda. Sotsiaalministeeriumis on koostamisel asendushoolduse kontseptsioon, millest esimese osana on valminud asendushoolduse alusanalüüs.⁷²

Asendushoolduse vormideks on:

- lapsendamine võõrasse perekonda;⁷³
- eestkoste;⁷⁴
- perekonnas hooldamine;⁷⁵
- asenduskoduteenus.⁷⁶

⁶⁸ Tervise Arengu Instituut.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ MTÜ OmaPere.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² Sotsiaalministeeriumi veebileht.

⁷³ MTÜ Igale Lapsele Pere. Kasupered.ee veebileht.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *Ibid.*

Probleemid, mis seisavad perehoolduse, adopteerimise ning muude lastekaitse ja sotsiaalteenistuse ees, vajavad lahendusi. PRIDE on asenduserede arendamise ja toetamise mudel, mis on loodud eesmärgiga parandada hoolduse kvaliteeti hooldusperedes ja adopteerimisteenuste taset.⁷⁷

PRIDE programmi eesmärgiks on läbi koolituse ja supervisiooni anda peredele olulisi teadmisi, mille omandamine on vajalik edukaks hooldus- või adoptiivpereks kujunemisel.⁷⁸

Põhioskused, millele programm tugineb:

- 1) Laste kaitsmine ja üleskasvatamine⁷⁹
- 2) Laste arenguvajaduste rahuldamine ja tegelemine mahajäämustega⁸⁰
- 3) Laste ja nende perekondade vaheliste suhete toetamine⁸¹
- 4) Laste sidumine turvaliste, hoolitsevate suhetega, mis kestavad terve elu⁸²
- 5) Töö professionaalse meeskonna liikmena.⁸³

Koolitusprogramm, mis valmistab vanemaid lapsendamiseks, koosneb kahest osast:

- 1) Ettevalmistav programm, mis valmistab pere ette hooldus- või adoptiivpereks saama. Kui pere otsustab saada hooldus- või adoptiivpereks, on see tõsine otsus. Et otsus oleks õige ja igati läbi kaalutud, peab pere olema ette valmistatud ja teadlik, mida töö sellise (sageli mahajäetud) lapsega endast kujutab. Ettevalmistavas osas saab pere võimaluse arutluste, harjutuste, rollimängude ja õppuste kaudu sellele mõelda. Üheksast teemast koosneva koolituse käigus kirjutavad osavõtjad ka oma eluraamatu. Eluraamat aitab inimesel paremini aru saada iseendast, oma tunnetest ja seeläbi paremini mõista ka hättasattunud last. Kodukülastuste käigus arutatakse koos koolitajatega kõik eluraamatusse kirja pandu ühiselt läbi. Koolituse lõppedes viiakse läbi mõlemapoolne hindamine, kus koolitajad ja pere vestlevad omandatud oskustest, ressurssidest ja valmisolekust hoolduspereks hakata.⁸⁴

⁷⁷ Tervise Arengu Instituut.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

2) Jätkuprogramm, kus supervisiooni e. töönõustamise kaudu toetatakse juba tegevaid, eelnevalt koolituse läbinud hooldus- ja adoptiivperesid.⁸⁵

- Pride koolitusprogrammi õppekava näeb välja järgmiselt:

Sellisel viisil vanemad saavad teada, mis teemat puudutakse tunnil ja võivad eelnevalt tutvuda materjaliga kirjanduse ja teiste allikate abil.

- Esimene õppus: Ühinemine PRIDE-programmiga⁸⁶
- Teine õppus: Meeskonnatöö pereliikmete staatuse saavutamiseks⁸⁷
- Kolmas õppus: Arenguvajaduste rahuldamine – kiindumus⁸⁸
- Neljas õppus: Arenguvajaduste rahuldamine – kaotus⁸⁹
- Viies õppus: Perekondlike suhete tugevdamine⁹⁰
- Kuues õppus: Arenguvajaduste rahuldamine – distsipliin⁹¹
- Seitsmes õppus: Peresuhete jätkamine⁹²
- Kaheksas õppus: Muudatuste planeerimine⁹³
- Üheksas õppus: Hooldusperena toimimine⁹⁴

Jätkuprogramm - koosneb viiest töönõustamise seansist, kus käsitletakse erinevaid teemasid ja eettulevaid perehooldusprobleeme.⁹⁵

1.6. Rahvusvaheline lapsendamine

Rahvusvahelist lapsendamist reguleerib Perekonnaseaduse § 165 ja Haagi riikidevahelises lapsendamises laste kaitseks tehtava koostöö konventsioon. Viide:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/78553>⁹⁶

⁸⁵ Tervise Arengu Instituut.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ Sotsiaalministeeriumi veebileht.

Siiani on peamiselt olnud tegu Eestist välisriiki lapsendamisega. Väga harvad on juhtumid, kui lapsendatakse välisriigist Eestisse.⁹⁷

Intervjuu ajal OmaPeres töö autor sai informatsiooni sellest, et viimasel ajal tulenevad vanemad tunduvad rohkem huvi sellise lapsendamise viisi vastu, kuna meie riigis on väga pikkad järjekorrad.

Rahvusvahelise lapsendamise alla ei kuulu peresisesed lapsendamised, kui lapse ema või isa uus abikaasa lapsendab lapse peresiseselt. Rahvusvaheline lapsendamine tähendab, et ühes riigis elav laps kolib püsivalt elama teise riiki teise riigi lapsendajate juurde.⁹⁸

Eestist välisriiki lapsendamine saab olla ainult erandjuhtum ja võib toimuda juhul, kui lapse eest ei ole mingil põhjusel võimalik vajalikul määral hoolitseda Eestis. Välisriiki lapsendamist võib kaaluda ainult juhul, kui Eestist on lapsele piisavalt kaua ja põhjalikult peret otsitud ja ei ole leitud ning lapse eestkostja hinnangul ei ole asenduskodu sellele lapsele sobilik kasvukeskkond. Kui lapsendaja elukoht ei ole Eestis, ei või kohus lapsendamist otsustada ilma Sotsiaalministeeriumi juurde moodustatud rahvusvahelise lapsendamise komisjoni loata. Komisjon on kolmeliikmeline.⁹⁹

Eestil on käesoleval ajal otselepingud lapsendamiseks kolme riigiga: USA, Rootsi ja Soome. Viimastel aastatel on välisriiki lapsendamised toimunud peamiselt Rootsi ja Ameerika Ühendriikidesse. 2011. aastal lapsendati Eestist välisriikidesse 15 last.¹⁰⁰

Rahvusvahelise lapsendamise (kui lapsendatav ja lapsendaja elavad eri riikides) küsimustes pöörduge Sotsiaalministeeriumisse, laste ja perede osakonda. Kontaktisik Aire Nurm, tel. 6 269 342, e-post: aire.nurm@sm.ee.¹⁰¹

1.7. Põhitõed lapsendamise kohta

Selles alapeatükis tahaks valgustada põhitõdesid lapsendamise kohta, mis muide olid koostatud nende poolt, kes juba lapsendasid last. Autor arvab, et alltoodud aspektid võivad anda julgust tulevasele vanemale ja tuua natuke selgust sellel teemal. Kasupereks hakkamisel tunnevad

⁹⁷ Sotsiaalministeeriumi veebileht.

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ *Ibid.*

inimesed hätta sattunud lapse aitamisele sageli suurt rahulolu. Vaatamata raskustele toob lapse perre võtmine endaga kaasa palju rõõmu, olgugi et seda ei ole ehk kohe tunda.¹⁰²

- Kogu lapsendamise protsess peab olema põhjalik, usalduslik, korrektne ja lähtuvalt lapse vajadustest. Olulisem on selle juures lapsendaja pere lapsendamise motivatsioon;¹⁰³
- Pere peab tunnetama vastutuse suurust- otsus kogu eluks;¹⁰⁴
- Lapsele otsitakse peret, mitte perele last. Lapsendamise motiiv peab olema vanemliku hoolitsuseta lapse abistamine;¹⁰⁵
- Asenduskodu peab lapse jaoks olema ajutine koht. Iga päev lapse elus on hindamatu väärtusega. Täiskasvanud, kes teevad otsuseid peavad lähtuma lapse vajadustest. Kõik, mis toimub lapse ümber, peab olema võimalikult loomulik ja valutu. Otsuse tegemine edaspidise kohta (kas bioloogiliste vanemate juurde tagasi või uus pere) peab olema motiveeritud ning kiire;¹⁰⁶
- Usaldus on oluline märksõna ja seda lapsendamise protsessi juures kõikide osapoolte vahel: laps, lastekodu, lapsendaja pere ja ametnik;¹⁰⁷
- Lapsendaja pere peab teadma, et probleemid ja tagasilöögid laste kasvatamisel on normaalne- oska neid märgata ja julge abi küsida;¹⁰⁸
- Peale lapse perekonda tulekut ei pea talle pakkuma kohe kõike (reise, üritusi, kingitusi), millest ta on ilma jäänud. Kõik tema ümber peab toimuma loomulikult ja rahulikult;¹⁰⁹
- Lapsendajal peab jätkuma piisavalt “lapsivanema naiivsust”. Tuleb olla julge, avatud ja järjekindel;¹¹⁰
- Pere peab olema hästi ettevalmistatud, et õpetada last, kuidas tulla toime erinevates olukordades, kui küsitakse tema päritolu kohta. Laps peab seda kuulma oma uuel perelt, mitte võõrastelt. Raske on koolitada kõiki lapsega kokkupuutuvaid inimesi: eakaaslasi ja täiskasvanuid. Laps peab olema teadlik;¹¹¹
- Lapsele on parim, kui ta teab lapsendamise kohta- lapsendaja pere peab seda tegema õigel ajal ja oskuslikult. Raske on elada kogu elu väikeses riigis ja väikeses kohas

¹⁰² **Абросов Л. М, Девоян Н. Б, Игнатъев Н. Д, Пирогов Д. Г, Суковатова О. В.** Настольная книга приемного родителя. Практическое пособие. СПб: Санкт-Петербург. 2007, lk.8.

¹⁰³ Perekooli veebileht.

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *Ibid.*

teadmisega, et laps saab sellest teada kõrvalistelt isikutelt. Rääkida lapsele tema päritolu kohta, on raskeim pool lapsendatud lapse kasvatamisel;¹¹²

- Bioloogilistest peredest eraldatud laps on reeglina traumaatilise kogemusega. Väikelapseas ei oska ta sellest rääkida, kuid tahes tahtmata on need kogemused tema mällu talletunud ja nendest peab temaga rääkima. Kui seda ei tehta, võib see avalduda hiljem (eriti teismeeas) probleemina;¹¹³
- Tõe mitterääkimine/varjamine põhjendustega: “see teeb lapsele haiget”, “ma lihtsalt ei oska rääkida”, “laps ise ei küsinud” on sama, mis valetamine ja tõe moonutamine. Lapsel on õigus teada oma elu kohta;¹¹⁴
- Lapsele tuleb rääkida tema bioloogilistest vanematest “ilustatult” e. lapsele vastuvõetavalt. Ta peab teadma, et teda armastati (omal viisil teevad seda kõik lapse hooletusse jätnud vanemad) ja tuleb leida lapse jaoks vastuvõetav põhjendus nt. ema oli noor ja tal oli raske; Normaalsete ja tervete suhete korral ei kohuta last teadmine, et tal on olemas ka bioloogiline pere. Laps teeb ise oma valikud selle järgi, kes temast hoolib ja kes teda armastab. Ausus ja avatus tekitavad usalduslikud suhted, mis on alus normaalseks kooseluks;¹¹⁵
- Lapsendamise otsust peavad toetama lähedased pereliikmed, sest ka nemad saavad omale uue rolli- tädi, onu, vanaema, vanaisa;¹¹⁶
- Lapse kasvatamine on vastutusrikas: nii bioloogilises perekonnas kui ka lapsendaja perekonnas;¹¹⁷

¹¹² Perekooli veebileht.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ *Ibid.*

2. LAPSENDAMISE PROBLEEMIDE UURIMINE JA ANALÜÜS

Selleks, et see uurimus oleks võimalik, pöördus autor abi saamiseks mittetulundusühingusse Oma Pere. Nende abil sai võimalik intervjuerida peresid, kes on juba last lapsendanud. Intervjuu läbiviimiseks autorile olid esitatud perekondade kontaktandmed ja ta palus neid täita veebipõhise küsimustikku.

Perede küsitlemisel oli huvitav jälgida ka iga aastast lapsendatud laste arvu. Kasutades Oma Pere statistilisi andmeid võime näha, kui palju lapsi olid lapsendatud alates 2005.aastast kuni 2015. aastani.

Tabel 1. Vanemliku hoolitsuseta ja abivajavate laste esmakordselt arvele võtmine

Aasta	Kokku lapsendati	Peresisene	Uude perekonda Eestis	Rahvusvaheline ehk välisriiki lapsendamine
2005	152	87	49	16
2006	158	81	57	20
2007	142	57	54	31
2008	139	62	49	28
2009	126	65	37	24
2010	131	58	45	28
2011	109	43	51	15
2012	89	31	45	13
2013	114	46	59	9
2014	94	46	43	5

Allikas: Kasutatud Sotsiaalministeeriumi hoolekandestatistika andmeid.

Aasta 2016 kohta statistiliste andmete tulemused veel puuduvad. Mittetulundusühingus Oma Pere kirjale vastas tegevjuht Aine Nurm, kes aitas autorit võtta ühendust juhatuse liikmega Inna Klaosiga, kellega oli võimalik vestelda autori emakeeles. Oli otsustanud temaga tegutseda järgmiselt: autor intervjuerib teda selle uurimustööga seotud huvitavatel teemadel ja koostab küsimustiku lapsendajate jaoks, mida ta suunab otse nendele, et saaks töös põhineda kahel allikal.

Autor tuli Oma Pere kontorisse ja intervjueris Inna Klaost, aga samas mõningaid küsimusi esitas ka Aina Nurmile, kuna ta ka osales vestluses. Oli otsustanud salvestastada intervjuu diktofonile. Oli kasutatud fenomenoloogilise uurimuse meetodika, kuna inimese vastused põhinesid tema isiklikul kogemusel. See ei ole lihtsalt inimene, kes töötab selles ühingus, see on ka bioloogiliste laste ema, kasvataja lastekodus ja lapse eestkostja, kes teab vastuseid antud küsimustele, põhinedes oma kogemusele.

Töö autor pöördus Inna Klaosi poole palvega rääkida peamistest probleemidest, millega puutuvad kokku vanemad lapsendamisel, sealhulgas ka juriidilistest probleemidest. Samuti palus autor tuua kohtuskäimiste näiteid, mida saab uurimistöös näitena esile tuua.

Inna rääkis järgmistest probleemidest:

- Meditsiinilise iseloomuga probleemid
- Psühholoogilise iseloomuga probleemid
- Juriidilise iseloomuga probleemid

Intervjuust Inna Kaosiga sai selgeks, et perekondadel, kes lapsi lapsendab, juriidilisi probleemi peaaegu ei ole. Ühingus Oma Pere töötab jurist, kes aitab lahendada kõiki tekkivaid küsimusi, aga neid põhimõtteliselt ei olegi. Kui vanematel tekivad probleemid dokumentide vormistamisel, võivad nad pöörduda abi saamiseks ühingu Oma Pere juristi poole.

Suuremaid probleeme tekitavad eestkoste ja hooldamine, mille korral bioloogilistel vanematel on õigus oma lastega kohtuda. Muidugi on õiglane, et lapsed tunnevad oma ema-isa ning vanaemasid-vanaisasid, kuid mõnikord toob see kaasa tõsiseid probleeme. Need võivad olla nii õiguslikku kui ka psühholoogilist laadi. Juriidilised probleemid seisnevad asjaolus, et pea alati on eelisseisus lapse bioloogilised vanemad. Seadus sätestab, et juhul kui lapse suhtlemine bioloogiliste vanematega võib tekitada raskusi lapse suhetes hooldaja või eestkostjaga, siis võib selle suhtluse katkestada. Kuid väga keeruline on tõendada, et probleemide põhjuseks on tõepoolest sugulased.

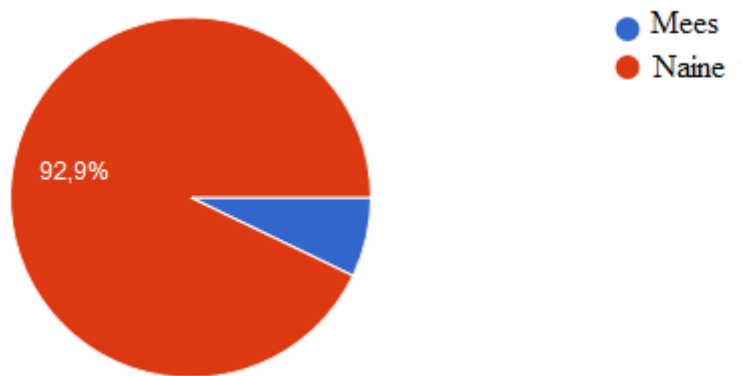
Inna Klaos tutvustas kohtuasja, mis on endiselt arutlusel. Lugu on järgmine – lapsed võeti perre eestkostele. Nende bioloogilistest sugulastest olid elus veel üksnes vanaema ja vanaisa, kellel oli lubatud veeta lastega kord kuus ühiselt aega. Kahjuks otsid sugulased lapsed ära (kallid kingitused, tehnikavidinad) ning ässitasid neid eestkostjate vastu üles. Nii hakkas perekond koost lagunema ning laste ja kasuvanemate vahel kadus igasugune teineteisemõistmine. Lapsevanemad on juba ka pöördunud abi saamiseks asjakohaste asutuste poole, kuid neid on raske aidata, sest

keeruline on tõendada, et bioloogilised sugulased on avaldanud halba mõju, ning enamikul juhtudest seisab seadus veresugulaste poolel.

Autor arvab, et probleem on tõsine, tegemist ei ole üksikjuhtumiga ning seda tuleb tingimata seadusega reguleerida ja sellele tähelepanu juhtida. Paljud nõustuvad, et lastel on õigus tunda oma pärisvanemaid, kuid juhul kui bioloogilised sugulased – vanaema ja vanaisa – ei saa aru, et nad rikuvad laste psüühikat ning ässitavad neid pidevalt oma kasvatajate vastu üles, siis tuleks vanavanemaid karistada. Süsteemi tuleks täiendada nii, et seda asjaolu võetakse arvesse ning kaitstakse eestkostjate ja hooldajate õigusi. Vastasel korral võib see viia olukorrani, kus eestkostjad ja hooldajad loobuvad kasulastest.

2.1. Uuringu tulemuste analüüs

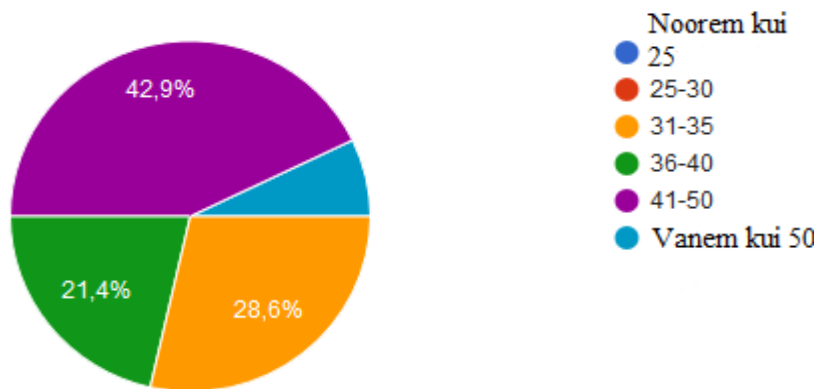
Uuringu jaoks otsustati viia lapsendanud perede hulgas läbi küsitlus. Küsimused koostati Google'is, misjärel saatis Inna Klaos anonüümse küsimustiku lingi kasuvanematele edasi. Ette valmistati 17 küsimust millele vastasid nii naised kui ka mehed.

Joonis 1. Mis on Teie sugu?

Allikas: Autori koostatud

Kokku vastas küsitlusele 20 peret. Igast perest vastas üks inimene. Naised võtsid aktiivselt osa. Vastanute seas oli vaid üks mees.

Joonis 2. Kui vana te olete?

Allikas: Autori koostatud

Järgmine joonis näitab, et suurem osa inimesi lapsendab 41–50 eluaasta vahel. Nagu Inna Klaos selgitas, siis on põhjus asjaolus, et inimesed püüavad kaua aega.

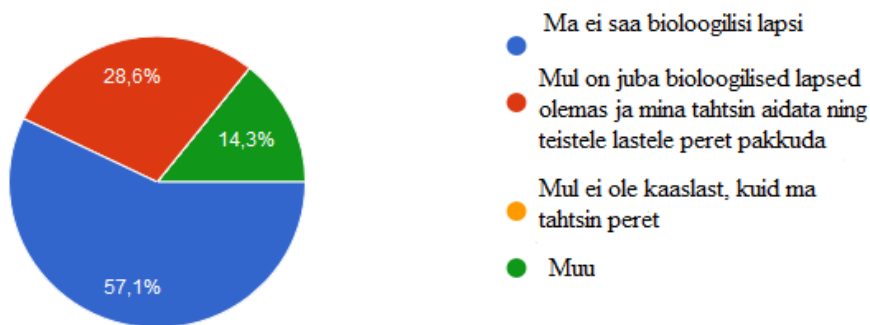
- 1) Bioloogilist last saada.
- 2) Kui see ei õnnestu ja nad on valmis lastekodust last võtma, siis pöörduvad nad asjakohaste ühenduste ja asutuste poole. See võtab aega.

Pere on juba oma lapsed suureks kasvatanud ja on valmis seda veel tegema, kuid ei ole enam võimelised bioloogilisi lapsi saada.

Vastused küsimusele „Kas teil on bioloogilisi lapsi?” näitab, et enamik peresid võttis lapse lastekodust, kuna nad ei olnud võimelised bioloogilist last saada. Lapsevanemad vastasid küsimusele järgmiselt:

- 1) 50,1% vastanutest valis vastusevariandi „Mul ei ole bioloogilisi lapsi”;
- 2) 49,1% vastanutest valis vastusevariandi „Mul on bioloogilised lapsed”.

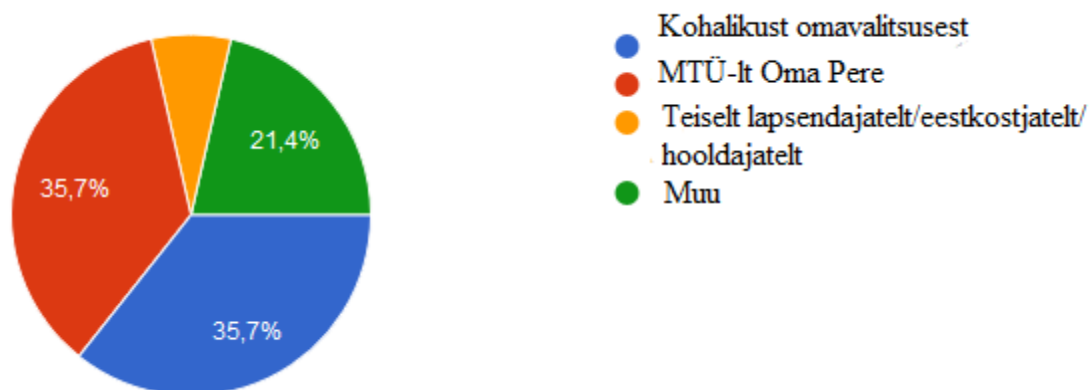
Küsimusele „Miks te otsustasite hakata kasuvanemaks?” vastasid pered järgmiselt:

Joonis 3. Miks te otsustasite hakata kasuvanemaks?

Allikas: Autori koostatud

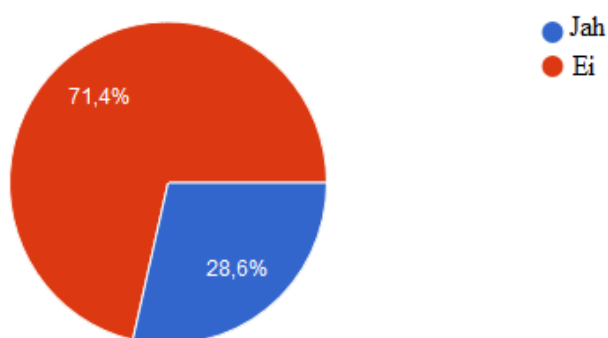
Kahjuks ei ole kõigil inimestel bioloogilisi lapsi, kuid on palju lapsi, kellel pole ühel või teisel põhjusel peret. Autor arvab, et võõra lapse kasvatada võtmise on julge ja vastutusrikas tegu, mis väärib kindlasti austust. Nagu näha, siis on suurem osa vanematest kogenud raskusi bioloogilise lapse saamisel ning otsustasid seetõttu võtta lapse lastekodust.

Joonis 4. Kui te olite otsustanud lapsendada, siis kust te saite infot, kuidas seda teha?

Allikas: Autori koostatud

Küsimusele „Kui te olite otsustanud lapsendada, siis kust te saite infot, kuidas seda teha?“ vastas enamik inimesi, et kõige rohkem teavet lapsendamise, eestkoste ja hoolduse kohta said nad kohalikust omavalitsusest. Tegemist on tõepoolest kõige põhjalikuma infoallikaga, kust saab kätte kogu asjakohase teabe. Tasub mainida, et paljud pered pöördusid ka MTÜ Oma Pere poole

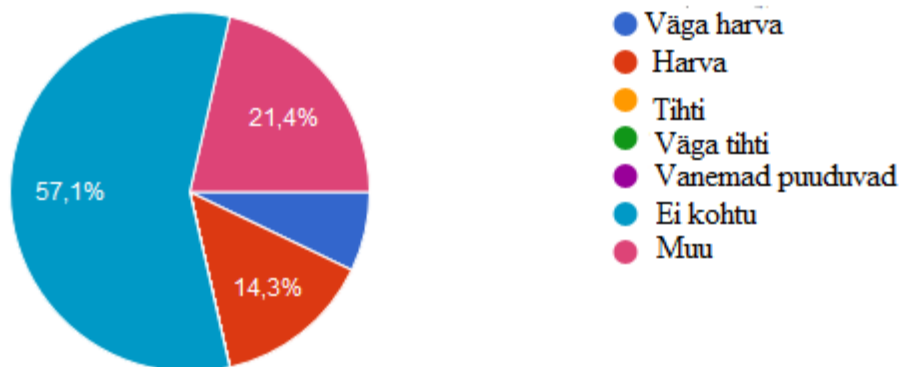

Joonis 5 Kas leidsite Internetist piisavalt asjakohast teavet?

Allikas: Autori koostatud

Kuna autor otsis teemakohast materjali Internetist, kus seda väga palju ei olnud, siis otsustas ta esitada lapsevanematele küsimuse „Kas leidsite Internetist piisavalt asjakohast teavet?“

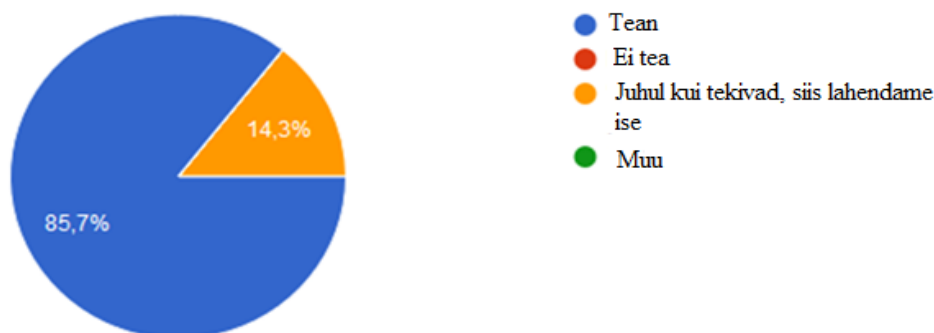
Kasupered mainisid samuti ära, et infot oli vähe. Kuna IT-valdkond on Eestis tiptasemel, siis peaks leiduma Internetis piisavalt asjakohast teavet, sh vene keeles.

Joonis 6. Kas bioloogilised vanemad ja teised sugulased kohtuvad lastega, kes viibivad hooldamisel?

Allikas: Autori koostatud

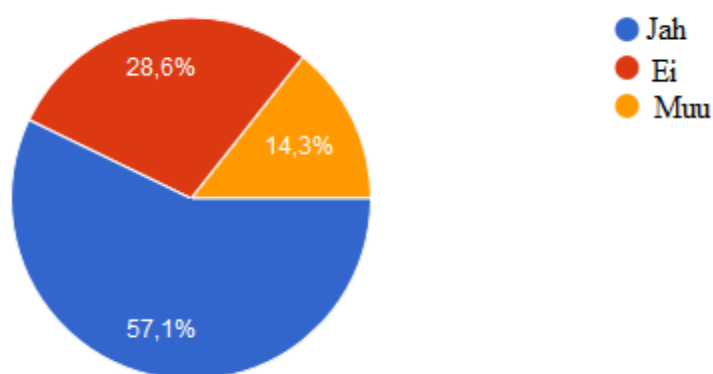
Uuringu käigus (Oma Pere esindaja intervjuerimisel ja perede küsitlemisel) selgus, et nii lapsevanemad kui ka Inna Klaos isiklikult arvavad, et rohkem tähelepanu tuleks pöörata sellele, et seadus reguleeriks kõiki hooldajatel ja eestkostjatel tekkida võivaid küsimusi. Järgmine küsimus esitati just sellistele kasvatajatele. Paljud neist arvavad, et perekonnaseadust tuleks täiendada, kuna see ei reguleeri näiteks juhtumeid, mil suhtlus bioloogiliste vanematega mõjub halvasti lapse ja kasupere suhetele. Kuna seadus seisab enamasti bioloogiliste vanemate poolel, siis ei jää eestkostjal muud üle, kui viimaste kohtumisi lapsega aktsepteerida, nagu need määrati. Kuid kui seadus ei näe selliseid probleeme ette ega lahenda neid, siis juhtub, et pere puruneb ja laps jõuab uuesti lastekodusse.

Joonis 7. Juhul kui peres esineb probleeme, siis kas te teate, kuhu abi saamiseks pöörduda?

Allikas: Autori koostatud

Meie riigis tegutseb piisavalt palju ühendusi, mis tegelevad lapsendamise, hooldamise ja eestkostega. Ühesõnaga, aitavad lastel uut peret leida. Inna Klaose sõnul teavitab nende MTÜ lapsevanemaid alati sellest, et viimased võivad probleemide tekkimise korral helistada ja telefoni teel nõu küsida, aga samuti tulla ja vestelda nõustajate ning oma valdkonna spetsialistidega. Autor otsustas lisada küsimustikku järgmise küsimuse telefoninõustamise ja kohtumiste kohta erialaspetsialistidega. Sest juhul kui inimesed ei tea, kust ja kuidas abi saada, siis võivad olemasolevatest probleemidest hargenda juba järgmised mured.

Joonis 8. Kas olete saanud riigilt, ametkondadelt, organisatsioonidelt ja institutsioonidelt abi
Allikas: Autori koostatud

Järgmisele kahele omavahel seotud küsimusele selle kohta, missugust tuge on inimesed riigilt või teistelt institutsioonidelt kasuvanemaks hakkamisel saanud, vastas suurem osa, et nad on toetust saanud. See ei ole sugugi tähtsusetu asjaolu, kuna edaspidi pere juba teab, et abi on võimalik saada, ega karda võtta perre veel üht kasulast

Siin on mõned näited lapsevanemate vastustest.

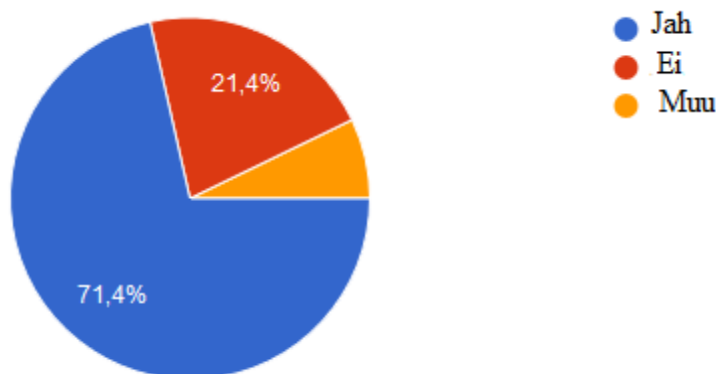
- 1) Mentorlus (juhendamine) – tõhus ja populaarne viis, kuidas kogunud ettevõtja või spetsialist (mentor) annab erialateadmisi vähem kogenumale (soosik) edasi. Grupinõustamised, telefoninõustamised, psühholoogiline abi.
- 2) Materiaalne abi.
- 3) Ei ole midagi saanud.
- 4) Seminarid.
- 5) Psühholoogi teenus.
- 6) Alati võib Oma Peresse helistada, nad korraldavad ka vajalikke koolitusi.

Tasub mainida, et riik toetab lapsevanemaid igati materiaalselt:

- 1) lapsetoetus;
- 2) lapsehooldustasu;
- 3) üksikvanema lapse toetus;
- 4) ajateenija ja kas või asendusteenistuja lapse toetus;
- 5) eestkostel ja kas või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus;
- 6) seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetus.¹¹⁸

Ühekordselt makstavad peretoetused on:

- 1) sünnitoetus;
- 2) lapsendamistoetus;
- 3) elluastumistoetus.¹¹⁹

Joonis 9. Kas vajalike dokumentide vormistamine oli lihtne?

Allikas: Autori koostatud

Kuna kõiki vajalikke dokumente aitavad kokku panna ja vormistada spetsialistid, siis tuleb juhatuse liikme Inna Klaose sõnul tunnistada, et dokumentidega probleeme sama hästi kui ei esine. Küsimusele „Kas vajalike dokumentide vormistamine oli lihtne?“

Järgmiseks valiti Inna Klaose loetletud probleemide hulgast välja peamised ning koostati nende kohta küsimused.

Kas olete puutunud kokku meditsiiniliste probleemidega? Tooge näide.

¹¹⁸ Riiklike peretoetuste seadus . Vastu võetud 14.11.2001. - RT I 2001, 95, 587. .. RT I, 30.06.2015, 32.

¹¹⁹ *Ibid.*

Olgugi et Oma Pere väitis, et meditsiinilised probleemid on peamised, millega lapsendajad kokku puutuvad, vastasid paljud lapsevanemad sellesisulisele küsimusele eitavalt.

Siin on mõned näited teistsugustest vastustest, mis kordusid:

- 1) Hüperaktiivsus.
- 2) Kiindumushäire (psühhosotsiaalne kohanematus, mille korral ebakindlalt kiindunud lastel, kes on oma uue keskkonnaga hästi kohanenud, ei esine psühhiaatrilisi probleeme, kuid väikesel hulgal lastel areneb täiesti ebanormaalne kiindumus, mis tekitab kannatusi ja sotsiaalseid häireid. Viimast nimetataksegi kiindumushäireks. Lapse kiindumuse näitamine oma vanemate ja teiste kasvatajate vastu on arengu seisukohalt väga oluline. Ebakindlalt kiindunud laste edasijõudmine on psühholoogilises ja sotsiaalses plaanis halvem kui ebakindlalt kiindunud lastel).
- 1) Arengupeatetus.
- 2) „Perearst ei tahtnud last uuringutele suunata”.
- 3) „Lapsele ei olnud tehtud meditsiinilisi uuringuid, olgugi et lastekaitse väitis vastupidist ja lastekodu sotsiaaltöötajad ütlesid, et kõik on hästi, aga tegelikult nad ei olnud lapsega lihtsalt arsti juures käinud”.
- 4) „Lapse lihased on nõrgalt arenenud, mis tekitab kõndimisraskusi”.
- 5) „Oleme nina-kõrva-kurguarsti juures jälgimisel”.
- 6) „Spetsialistide juurde on pikad järjekorrad”.

Kohtuasjade hulgas oli juhtum, kui vanemad lapsendasid täiesti terve lapse, kuid tegelikult oli tal väga raske haigus. Sellisel juhul on lapsevanematel õigus pöörduda kohtusse, nagu tegid Kerli ja Jaanus.

„Eesti kohus lubas anda perel lapsendatud lapse riigile tagasi: Lõuna-Eestis elavad Kerli ja Jaanus on esimesed, kes pöördusid kohtusse, et tagastada lapsendatud laps riigile, kuna talle pandi varasemast mitu korda raskem diagnoos. Nagu kirjutab ajaleht „Postimees”, siis selgus pärast lapsendamist, et poisil on kaasasündinud väga raske aju arenguhäire ning sügav puue, mistõttu prognoositi, et ta ei ela vanemaks kui aasta. Palgatud advokaat soovitas esitada vanematel hagi lapsest loobumiseks põhjusel, et neid eksitati lapse isiksuse suhtes, kuna tervis on isiksuse peamisi aluseid. Tõenduseks esitati poisi sündimise koha – Lõuna-Eesti haigla – dokumendid, kus oli must-valgel kirjas, et tegemist on täiesti terve lapsega. Kohus leidis, et lapsendamisel ei ole seaduslikku alust, põhjendades otsust sellega, et haigla eksis lapsele

diagnoosi määramisel, Kerli ja Jaanusele anti laps, kes oli paberite järgi terve, kuid kellele määrati nelja kuu pärast raske puue.»¹²⁰

Peamised lapsendamise ajal esile kerkivad probleemid on psühholoogilist laadi. Kuidas ka ei valmistuks, näeb kohanemine nii ehk naa välja, justkui tulevane lapsevanem ei oleks valmis uuele lapsele oma armastust ja hellust jagama.¹²¹ Psühholoogi leidmine, kes oskaks niivõrd spetsiifilist teemat analüüsida, ei ole isegi pealinnas kuigi lihtne, aga see ei tähenda, et peaks käd rüpes istuma jääma ja loobuma spetsialistide poole pöördumisest.

Küsimustikus esitati kasuvanematele küsimus „Kas olete puutunud kokku psühholoogiliste probleemidega? Tooge näide.”, millele vastati järgmiselt.

- Ei.
- Madal enesehinnang.
- Kaotushirm.
- „Kui tekkisid probleemid, siis pöördusime teiste lapsendajate poole”.
- „Traumeeritud laps”.
- „Lapse närvisüsteem on rikutud”.
- „Tuttavad ei mõistnud ja surusid oma arvamust peale”.
- „Ei ole, aga arvan, et tulevad veel”.
- „Peamine probleem oli söömisega esimesel aastal (laps keeldus söömast)”
Uriinipidamatus öösiti, samuti tugevate emotsioonide korral (nutt, naer) esimese 1,5 aasta jooksul”.
- „Kohanemine”.

Diplomitöö peamine eesmärk oli selgitada välja, kas perekonnad puutuvad kokku õiguslike probleemidega. Juhatuse liige Inna Klaos ütles intervjuus, et õiguslike probleeme peaaegu ei esine. Otsustati küsida lapsevanemate arvamust sel teemal.

Küsimusele „Kas olete puutunud kokku õiguslike probleemidega? Tooge näide.” vastati järgmiselt.

- 1) Ei.
- 2) Vormistasime eestkoste juristi abiga, kuna tekkis raskusi ja vajasime professionaali abi.

¹²⁰ Эстонское национальное телерадиовещание.

¹²¹ **Марина Глазкова.** Основные проблемы при усыновлении — психологические. 25/01/2013.

3) Jah.

Tõsisemaid ega suuremaid õiguslikke probleeme lapsevanemad näitena ei toonud. Enamik vastas, et probleemid lahenesid. Töö autor on üllatunud, sest tema arvates võib kogu protsess osutuda keeruliseks. Kuid nagu ütleb Inna Klaos: „Juhul kui on teada, kelle poole pöörduda, siis on kõik väga lihtne”.

Autor tahtis anda küsimustikus lapsevanematele võimaluse avaldada arvamust selle kohta, milliseid muid probleeme neil lapsendamise ajal tekkis. Välja toodi muu hulgas järgmist:

- Spetsialistide puudus (arstid, psühholoogid jne), kes tegeleks spetsiifilise probleemi – kasuperedega.
- Lapsevanemate põhjalikum ja kohustuslik ettevalmistus hooldamiseks, eestkosteks või lapsendamiseks.
- Lapse bioloogilisel emal on Vene kodakondsus, mis tekitab lapsendamisel probleeme.

MTÜ Oma Pere juht rääkis, et mõnikord esineb lapsendajatel lapse kodakondsuse tõttu probleeme ning keeruliste juhtumite korral aitab mittetulundusühing otsustamisprotsessi kiirendada.

Autor soovis heita oma töös valgust lapse peres kohanemisega seotud probleemile, mille kohta avaldati erinevaid arvamusi.

Millist abi oleks lapse kohanemisel peres vaja?

- 1) Kasupere toetamine kohanemise kõigis etappides. Eestis ei ole selleks riiklikku programmi. Teenust osutavad kas vabatahtlikud või Oma Pere. Kohtumised teiste lapsendajate, eestkostjate ja hooldajatega on väga vajalikud.
- 2) Psühholoogiline abi.
- 3) PRIDE-koolitus.
- 4) Perede toetamine ja psühholoogi abi, aga veel parem kui saaks lapsega kahekesi koju jääda (puhkusele).
- 5) Lapsehoidja lapse kodust. Või siis tihedam kontakt lapse ja lapsendajakandidaatide vahel juba lastekodus.
- 6) Suhtlemine teiste peredega. Suhtlemine lapsendajatega ja psühholoogi abi.
- 7) Kontaktide nimekiri (kontrollitud), kuhu, millal ja kelle poole pöörduda, et raisata võimalikult vähe aega konkreetse spetsialisti või teenuse otsimise peale.

- 8) Psühholoogi abi.
- 9) Tihe suhtlemine peredega ja erinevad koolitused.
- 10) Meie juhendajate toetus.

Töö autor nõustub, et lapsevanemad vajavad nende abi, kes on juba eestkostja, hooldaja või kasuvanema rollis olnud. Vaja on võimalikult palju suhelda inimestega, kes on olnud lapsendatud ning rääkida nende kogemusest ning sellest, mis tekitas kasvatajate või lapsevanematega suhtlemisel segadust. Kahjuks ei ole Eestis selleks riiklikku programmi ning lapsevanemad peavad ise omavahel kontakti leidma. Vahel korraldab MTÜ Oma Pere seminare. Tahaks loota, et lähemas tulevikus toimuvad muutused ning luuakse programmid, mis hakkavad olema osa lapsendajate kohustuslikust koolitusest ja ettevalmistusest lapsendamiseks.

2.2. Järeldused

Korraldatud uuring näitab vaid seda, et lapsendamisel peaaegu ei esine õiguslikke probleeme. Raskused on teist laadi, meditsiinilised või psühholoogilised. Neile tuleb tähelepanu pöörata, sest analüüs näitas, et paljud pered puutuvad probleemidega kokku. Selleks et nende lahendamist hõlbustada, tuleks täiendada erinevaid lapsendajate ettevalmistusprogramme või luua uusi. Tegemist võiks olla kohtumistega teiste kasuperedega ja nendega, kes on olnud lapsendatud – et hankida kogemusi vahetult inimestelt, kes mõistavad nii lapsevanemaid kui ka lapsi piisavalt hästi, et anda nõu.

Eesti Vabariigi lapsendamist, eestkostet ja hooldust puudutavad seadused nagu perekonnaseadus, lastekaitseadus, tsiviilkohtumenetluse seadustik, karistusseadus reguleerivad probleeme ja nende lahendusi piisavalt detailselt.

Autor soovib lisada, et õigussüsteemi võiks siiski hõlmata lapse ja tema bioloogilise vanema või sugulaste vastastikused suhted ning nende kahjuliku mõju suhetele kasuperega.

Lõputöö autori arvates uuringu käigus saadud tulemused viitavad sellele, et Eesti lapsendamisega seotud õigussüsteem antud etappil funktsioneerib, kuid see ei tähenda, et juriidilisi probleeme ei saa tekkida ega et süsteemi ei ole vaja täiendada.

KOKKUVÕTE

Kahjuks ei ole kõigil inimestel bioloogilisi lapsi ja osal lastest pole ühel või teisel põhjusel peret. Üks hüljati, teine kaotas oma pere ja lootuse selle uuesti leidmiseks. Õnneks elame maailmas, kus niisugused probleemid on tähelepanu all ning tegutsetakse igal võimalikul moel selle nimel, et laps leiaks endale pare ning et tema õigused oleksid kaitstud, samuti toetatakse igati lapsendamise kasuks otsustanud lapsevanemaid. Autor võib isiklikust kogemusest öelda, et on kahtlemata õnn mõista, et sul on pere, kes sind armastab ja seda hoolimata asjaolust, et sa ei ole nende bioloogiline laps.

MTÜ-lt Oma Pere hangitud suure hulga kasuliku teabe taustal tuleb märkida, et probleemidega tuleb tegeleda ning neile leidub alati lahendus – peab üksnes teadma, et alati on võimalik pöörduda abi saamiseks spetsialistide poole. Lapsendamise on pereloomise viis, mille puhul esineb kõige vähem õiguslikke probleeme. Rohkem esineb juriidilisi takistusi hoolduse või eestkoste seadmisel, kuna lapsevanematel tekib probleeme asjaoluga, et perre kasvama võetud lapsed kohtuvad oma bioloogiliste vanematega, kellele antakse igal ajal õigus ja kelle poolel seisab pea alati seadus, kuid keda laps peab siiski tundma, sest tal on õigus suhelda inimestega, kes ta ilmale tõid. Kahjuks mõjutab bioloogiliste vanematega suhtlemine sageli negatiivselt nii lapsi kui ka nende suhteid eestkostjatega. Palju on selliseid juhtumeid, kui kasvatajad pöördusid abi saamiseks juristi poole, et lahendada teatud probleem, mida seadus aga ei sätesta ega paku lahendusi. Väga keeruline on ka tõendada, et bioloogiliste vanematega läbikäimine mõjub halvasti suhetele kasuperega. Autor arvab, et tegemist on eestkostjate õiguste kitsendamisega, kuna sageli pere puruneb ning lapsed võivad sattuda tagasi lastekodusse, mis tekitab juba uusi, sh psühholoogilist laadi probleeme.

Kokkuvõtteks võib väita, et kõik töö eesmärgid täideti. Peamine ülesanne oli selgitada välja, milliste õiguslike probleemidega kasupered kokku puutuvad, kuid töö käigus selgus, et lapsendamise korral selliseid raskusi peaaegu ei esine. Ainuke, mis võib tekitada kõhklusi, on kõigi dokumentide kokku kogumine ja korrektne vormistamine, kuid õnneks leidub Eestis palju mittetulundusühinguid, kes selles suhtes aitavad. Töös otsustati ka võrrelda kõiki pereloomise

võimalusi, kuna paljud inimesed ei tee neil vahet ega tea, millist valida. Selleks et teemat ise mõista ning seda teistele tutvustada, analüüsiti erinevaid dokumente, mille põhjal tehti järeldused.

MTÜ esindajaga tehti intervjuu ja kasuperede seas korraldati küsitlus, mille tulemusel selgus, et tähelepanu ei ole vaja pöörata mitte üksnes õiguslikele probleemidele, vaid ka psühholoogilistele ja meditsiinilistele raskustele, sest kasupered puutuvad peamiselt kokku just viimastega. Mitte kõik lapsevanemad ei pöördu ühel või teisel põhjusel abi saamiseks spetsialistide poole, millega seoses võivad tekkida elus pöördelised momendid, kuid juhul kui probleemidest ei häbeneta psühholoogi või arstiga kõnelda või nendega asjakohase ühenduse poole pöörduda, siis on võimalik ületamatuna tundunud raskused seljatada ning hoida peret ja häid suhteid.

Isegi kui pered on läbinud teoreetilised ja erikoolitused, seisavad nad tegelikkuses ikkagi silmitsi raskustega, mistõttu tuleb alati meeles pidada, et nad ei ole üksi, vaid võivad alati nõu küsida ja minna juristi, psühholoogi või mõne muu spetsialisti tasuta konsultatsioonile, et saada moraalset tuge ja asjatundlikke näpunäiteid. Sest tihtilugu on tegemist inimestega, kes on ise kasulapse üles kasvanud või kes on ise kasuvanemate poolt üles kasvatatud ning tunnevad seda teemat süvitsi.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

1. ERR. – Arvutivõrgus kättesaadav [WWW]<http://uudised.err.ee/v/eesti/e9b371e2-76b0-4e0b-aa40-0377941e6ab3/esmakordselt-lubas-kohus-vanematel-lapsendatud-beebist-lahti-oelda> (18.10.2016)
2. Lapsendamisenadal veebileht. - Arvutivõrguskättesaadav: [WWW]<https://lapsendamisenadal.wordpress.com/2016/11/29/faktid-ulemaailmsest-orbudekriisist/> (22.10.2016)
3. MTÜ Igale Lapsele Pere. Mõisted. 01.03.13 - Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]http://www.kasupered.ee/page.php?page=M%C3%B5isted#.WDDP0yQ_4bs (22.10.2016)
4. MTÜ OmaPere. Lapsendaja, lapsendaja sammud. – Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<http://omapere.ee/kedatoetame/lapsendaja/> (18.10.2016)
5. Perekool. – Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<http://www.perekool.ee/artiklid/pohitoed-lapsendamise-kohta/> (23.10.2016)
6. Pereõigus City Õigusbüroo. Lapsendamine. – Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<http://www.pereõigus.ee/et/news/7> (18.10.2016)
7. Riigi portaal Eesti.ee.-
Arvutivõrgus kättesaadav:[WWW]www.eesti.ee/est/teemad/perekond/lapsendamine_alaealise_ule_eestkoste_seadmine_ja_lapse_perekonnas_hooldamine
8. Sotsiaalministeerium. – Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]https://www.eesti.ee/est/perekond/lapsed_perekonnas/lapsendamine_alaealise_ule_eestkoste_seadmine_ja_lapse_perekonnas_hooldamine (19.10.2016)
9. Sotsiaalministeerium. Lapsendamine 19.05. 2014. – Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<http://www.sm.ee/et/lapsed-ja-pered-lapsendamine> (20.10.2016)
10. Sotsiaalministeerium. Uued põhimõtted lastekaitse seaduses. – Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<https://www.sm.ee/et/uued-pohimotted-lastekaitse-seaduses> (19.10.2016)

11. Sotsiaalkindlustusamet. Arvutivõrgus kättesaadav:
[WWW]<http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/lastekaitse-4/?op=print&id=18468>
(22.10.2016)
12. Tervise Arengu Instituut. –
Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<http://www.tai.ee/et/tegevused/koolituskeskus/koolitused/pride-koolitus> (21.10.2016).
13. Õigusnõu. – Arvutivõrgus kättesaadav [WWW]<https://oigusnou.wordpress.com/page/9/>
(21.10-2016)
14. **Абросов Л. М, Девоян Н. Б, Игнатъев Н. Д, Пирогов Д. Г, Суковатова О. В.**
Настольная книга приемного родителя. Практическое пособие. СПб: Санкт-Петербург.
2007, lk.8. Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW] <http://www.studfiles.ru/preview/1742649/>
(19.10.2016)
15. **Галина Красницкая, Олег Кабышев, Анна Прихожан, Наталия Толстых, Протоиерей Аркадий Шатов.** Как усыновить ребёнка: в помощь будущим усыновителям. 2011
, Eelsõna. – Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<https://www.livelib.ru/book/1000010065>
(19.10.2016)
16. **Марина Глазкова.** Основные проблемы при усыновлении — психологические.
25.01.2013, Eelsõna. (22.10.2016)
17. Эстонское национальное телерадиовещание. – Arvutivõrgus kättesaadav:
[WWW]<http://rus.err.ee/v/topnews/07cf2142-15e0-46d8-b57f-757e5f31ed1e> (22.10.2016)

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

18. Eestkoste korraldamise ja teostamise kord. Vastu võetud 26.10.2011 nr 118. - RT IV,
03.05.2013, 50... RT IV, 16.03.2016, 61. - Arvutivõrgus kättesaadav:
[WWW]<https://www.riigiteataja.ee/akt/403052013050> (19.10.2016)
19. Lastekaitse seadus. Vastu võetud 19.11.2014. - RT I, 06.12.2014. – Arvutivõrgus
kättesaadav: [WWW]<https://www.riigiteataja.ee/akt/LasteKS> (19.10.2016)
20. Perekonnaseadus. Vastu võetud 18.11.2009. - RT I 2009, 60, 395... RT I, 10.03.2016, 3. –
Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<https://www.riigiteataja.ee/akt/110032016003?leiaKehtiv>
(21.10.2016)
21. Riiklike peretoetuste seadus. Vastu võetud 14.11.2001 - RT I 2001, 95, 587... RT I,
22.12.2013, 72. –
Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<https://www.riigiteataja.ee/akt/122122013072>
(21.10.2016)

22. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Vastu võetud 20.04.2005 - RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 04.07.2012, 19. Arvutivõrgus kättesaadav: [WWW]<https://www.riigiteataja.ee/akt/122062016028> (22.10.2016)

LISAD

LISA 1. Küsimustik lapsendajatele

- 1) Mis on teie sugu?
- 2) Kui vana Te olete?
- 3) Kas Teil on oma lapsi? Kui palju?
- 4) Kui palju lapsendatud lapsi Teil on?
- 5) Miks Te otsustasite hakata kasuvanemaks?
- 6) Kui Te olite otsustanud lapsendada, siis kust Te saite infot, kuidas seda teha?
- 7) Kas leidsite Internetist piisavalt asjakohast teavet?
- 8) Kas bioloogilised vanemad ja teised sugulased kohtuvad lastega, kes viibivad hooldamisel?
- 9) Juhul kui peres esineb probleeme, siis kas Te teate, kuhu abi saamiseks pöörduda?
- 10) Kas olete saanud riigilt, ametkondadelt, organisatsioonidelt ja institutsioonidelt abi?
- 11) Mis abi ja toetust te saite?
- 12) Kas vajalike dokumentide vormistamine oli lihtne?
- 13) Kas olete puutunud kokku meditsiiniliste probleemidega? Tooge näidet.
- 14) Kas te puutusite kokku psühholoogilise iseloomuga probleemidega? Tooge näidet
- 15) Kas te puutusite kokku juriidilise iseloomuga probleemidega? Tooge näidet.
- 16) Võib olla teil on isiklik probleemi näide, millega te olete sellel temal kokku puutunud?
- 17) Mis abi te vajaksite lapse perekonnas adapteerimisel?

LISA 2. Intervjuu

- 1) Milliste meditsiiniliste probleemidega lapsevanemad kokku puutuvad?
- 2) Milliste psühholoogiliste probleemidega kasupered kokku puutuvad?
- 3) Milliseid õiguslikke probleeme võib lapsendamise ajal tekkida?
- 4) Mille poolest erinevad eestkoste ja hooldamine?
- 5) Millele tuleks iga pereloomise viisi puhul erilist tähelepanu pöörata?
- 6) Kuhu võib pere pöörduda abi saamiseks või nõustamiseks?

SUMMARY

ADOPTION LAW ISSUES

Džein Timofejeva

Language: Estonian

Figures:9

Pages: 51

Tables:1

References:22

Appendixes:2

Keywords: Adoption

Thesis aim was to analyze and find out which legal problems do people who want to adopt a child can meet and to investigate how to solve them. The research method chosen by the author is the qualitative (interview or questionnaire with the parents who adopted a child), theoretical (analysis of the documents) and phenomenological (description of human experience) combination. The object of the research is the adoptive families.

As no juridical problems were found out, author's opinion regarding research result is that legal system of Estonia (regarding adoption issues) functions, but it does not mean that legal problems can not arise, and that the system does not need to be supplemented.

In conclusion author says the following: unfortunately, not all people are able to have a biological child and not all children, for any of several reasons, have a family. Someone was abandoned, and someone has lost family and hope, that he will be able to find it again. But, fortunately, we live in the world where such problems aren't overlooked and is everything possible is done for the child to find a family and the rights of the child are protected, and also, in every possible way those who decided to adopt a child - are supported. From personal

experience author can say that you feel yourself happy when you understand that you are in a family which loves you in spite of the fact that you aren't their biological child.

Having obtained a lot of useful information from the noncommercial association OmaPere it should be noted that it is necessary to deal with all problems and that there is always a decision, it is necessary to know that it is always possible to ask for a help from the experts. Adoption is that type of a family build where least of all meets legal problems. Most of all such problems arises in case of guardianship or trusteeship as parents face with the problem that children whom they took on upbringing can meet with the biological parents who, despite everything, are always given preference and the law is practically always on their side as the child should know those who brought them on this light. But, unfortunately, communication with biological parents very negatively influences on children and on their communication with trustees. There are lot of cases when tutors asked lawyers for the help to find a solution to such problems, but our law doesn't register such points on which it would be possible to rely to solve such cases. And it is very difficult to prove that communication with biological parents really negatively influences on the communication with a foster home. Author considers that this is an infringement of the rights of trustees. As the family often falls and children can again be retrned to the shelter and it causes already other sort of a problems, for example, psychological ones.

In the conclusion of this work author can say that all set goals of the work were executed. Main task was to investigate what legal or law problems adoptive parents face, but in a work progress it became clear that in case of adoption foster parents practically don't face with such kind of issues. The only thing that can cause doubts is a collection of all of the papers and their correct filling, but, fortunately, we have the state a set of non-commercial associations which help to execute everything correctly. At this work author also decided to compare all types of "creation of a family" as too many people don't distinguish them and don't know on what to stop. To understand most and to tell others, it was decided to carrie out the documents analysis and various benefits from which finally conclusions were drawn.

Having interviewed the representative of noncommercial association and having conducted survey among adoptive parents it has become clear that it isn't so much important to pay attention to the legal moments how to pay attention to psychological and medical problems, they are the main difficulties with which foster homes meet face to face. Not all parents ask for the help of the experts for any of several reasons, in connection with this there can occur a lot of problems inside the family, but if not to hesitate to tell about problems to psychologists or

doctors or to address in specialized associations, then it is possible to decide that it seemed not solvable and to keep a family and the relations same warm.

Having even completed the theory and specialized courses, families meet difficulties in practice for this reason it is always necessary to remember that in such situations parents are not alone, they can always ask council and come to free consultations to lawyers, psychologists and other experts for moral support and a practical advice. These people, often, those who brought up adopted children who were raised by tutors and know a situation from within.

Deklareerin, et käesolev lõputöö, mis on minu iseseisva töö tulemus, on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli diplomi taotlemiseks ning selle alusel ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi ega diplomit.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjanduslikest allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Autor:Džein Timofejeva.....
(5. detsember 2016)

Üliõpilaskood:.....162559BDÄR.....

Juhendaja:Uno Feldschmidt
(5. detsember 2016)

Kaitsmisele lubatud: ”.....” 2016

TTÜ TK kaitsmiskomisjoni esimees:

.....

(nimi, allkiri)